

Přítomnost

ROČNÍK XVI

V PRAZE 18. LEDNA 1939

ZA KČ 2.—

Nemocná Evropa

SIGMA

Kdyby byla vypukla válka...

F. PEROUTKA

Karel Čapek politicky

EDMOND KONRÁD

Hitler si získává jistotu

HELENA P. KIRKPATRICKOVÁ

O chůzi

KAREL POLÁČEK

Židé v českém tisku

EDUARD BASS

Změnilo se něco po Římě? — Jaké poslání mají Němci, kteří u nás zbyli? — Koukejte umřít do padesáti let! — Proč nemáte telefon? — Co se děje v Číně. — Kus nezvrhlého umění. — Poslední dny Karla Čapka. — Žák čtvrté třídy obecné školy vdově po Karlu Čapkovi. — Proč jenom pět? — Dopis z Jugoslaviie. — Hospodářští komisaři na Slovensku.

Lidové
vydání
díla

KARLA ČAPKA

obsáhne úplný literární odkaz jednoho z největších našich slovesných umělců národu a světa: a to nejen slavná díla románová a dramatická, knihy skvělých causerii a úvah, nýbrž i všeučinnou rukopisnou pozůstalost a přebohatou zeň prací roztroušených po novinách, časopisech a bibliofilích.

Dílo, tištěné na dobrém dílovém papíře v důstojné úpravě, bude vycházeti v týdenních sešitech o 32 stranách po Kč 2.20. První sešit o 16 stranách přinese počátek románu HORDUBAL. Vyžádejte si tento sešit zdarma u všech knihkupeců nebo přímo v nakladatelství

FR. BORO VÝ

LONGINES hodinky - vždy přesné

OBSAH PŘÍTOMNOSTI Č. 2: Rudolf Bechyně: Mrtvé pochovávatí — F. Peroutka: Kdyby byla vypukla válka — Milena Jesenská: Poslední dny Karla Čapka — J. Wilson Broadbent: Čtyři dny — Josef Kalmer: Třetí thema pro úvodníky světového tisku — Ladislav Farago: Palestinské noci — Dalibor Janek: Slovensko do nového roku — Karel Kubát: Proč autostradu? — Člen Strany práce o Straně národní jednoty — Proč jenom pět? — Mladí k mladým? — Dopis Slovincův — Poděkování — Mluví našich menšin — Dr. Beneš byl v Německu

Přítomnost

řídí Ferd. Peroutka

ODBORNÍ LÉKAŘI

MUDr. Frankl odborný lékař pro žaludeční a střevní nemoci a roentgenologii, PRAHA II., NEKÁZANKA 4, II. patro. Ord. 9-10, 3-4. Telefon 234-13.

MUDr. Ervín Fröhlich, odborný lékař pro choroby výměny látek, em. asistent I. med. kliniky prof. Schmidta, PRAHA I., Na Příkopech 35. Ord. 9-10, 1/3-1/5. Telef. 228-91.

MUDr. ZDENKA NEDVĚDOVÁ-NEJEDLÁ

odb. dětská lékařka, **PODOLÍ, Pankrácká 14** (stanice elektr. dráhy za Podol. sanatoriem). Ord. 9-10 a 2-4. Tel. 441-77.

Pro plastickou chirurgii **Dr. RUDOLF SLUNEČKO** ord. 3-4 (a podle úmluvy). Telefon 393-79. PRAHA II., VO-DIČKOVA 15. (Hlávkův nalác.)

Odborný lékař pro porodnictví a pro nemoci žen **MUDr. K. STEINBACH** PRAHA II., Havlíčkovo nám. 22. Ord. 9-11, 2-4. Tel. 470-13.

MUDr. EMIL VOGL

odborný lékař pro nemoci vnitřní, PRAHA II., LÜTZOWOVA 32, roh Washingtonovy. Ord. 9-11, 2-4. Telefon 226-65.

VAŠ VKUS I NÁROKY USPOKOJÍ

KRAUS & SPOL.

krejčí pro pány a dámy

PRAHA II.,
Panská ul. 10

Telefon 309-69

OBUV PRO VYŠŠÍ NÁROKY

FERRY GRAUMANN

PRAHA I., PŘÍKOPY 35, schodiště A.

Tel. 315-28.

DŮVĚRA NĚKOLIKA GENERACÍ

Je pádným důkazem toho, jak naše veřejnost dovedla ocenit práci Franckovky v Pardubicích, známé výrobou Karo-Franckovky a Peroly. Vzorná služba, spravedlivé plnění sociálních povinností a zásluhy o hospodářský rozkvět — to jsou skutečnosti, které musí uznati všichni lidé dobré vůle. I v nynější tvrdé době bude Franckovka v této práci pokračovat —

VĚRNA SVĚ TRADICI!

nezávislý týdeník

vychází ve středu v nakladatelství

FR. BORO VÝ V PRAZE I., NÁRODNÍ TRÁDA 11.

Telefon číslo 390-51 až 54 • Účet poštovní spořitelny číslo 35.622 • Nevyžádané rukopisy se nevracejí • Předplatné na rok Kč 100.—, na půl roku Kč 50.—, na čtvrt roku Kč 25.—, jednotlivá čísla Kč 2.—. Pour la France et ses Colonies Frs 2.50. • Dohledací pošt. úřad Brno II • Novin. sazba povolena v Brně řed. pošt a telegrafů pod čís. 119.268/IIIa. • Odpovědný redaktor J. Diabač.

TISKEM LIDOVÉ TISKARNY, BRNO, ČESKA 6.

Přítomnost

ROČNÍK XVI.

V PRAZE 18. LEDNA 1939

ČÍSLO 3

Nemocná Evropa

C anterburský arcibiskup prohlásil o roku 1939, že bude pro Evropu horší nežli 1938. Pokud je známo, varoval před budoucností tento vážený patriarcha zatím jen dvakrát: jednou před sňatkem minulého anglického krále Eduarda VIII., kdy panovník poslechl varování a uchránil imperium před těžkým otřesem; po druhé v loňské evropské krizi t. zv. československé, kdy anglická vláda ve své převážné většině mu odepřela sluch.

K tomuto anglickému pesimismu z prvních dnů roku druží se z Francie takovýto komentář: »Tento rok musí přinést velké rozhodnutí. V roce 1940 bude svět vypadat docela jinak než teď. Může se změnit pro nás k horšímu, ale doufáme, že tomu bude naopak.« Vyberme si z toho střízlivou pravdu, že churavost Evropy se blíží k svému vrcholnému bodu, krizi, která rozhodne.

Anglický a francouzský lékař starostlivě konstatují zhoršený stav po bolestivé operaci, k níž dali souhlas v mnichovském konsiliu čtyř, bez jakýchkoli utišujících a zmírňujících prostředků, které od mnoha desetiletí byly samozřejmě i při daleko méně bolestivých chirurgických zákrocích velkých státníků. Před operací slíbili odborné i neodborné světové veřejnosti všichni pomoc na bolavém místě v srdci Evropy, vykřeše-li se ze zákroku, o němž konsilium usoudilo, že má pomoci ostatnímu evropskému organismu. Srdce si ku podivu pomohlo přes řezy, které byly vedeny se souhlasem všech čtyř velelékařů tak neodborně, že přeřaly mnoho z toho, čeho je potřebí pro život. A to po třech měsících ani náplastí ještě nedošly, které 30. září byly slíbeny, aby si pomohl vyčerpaný organismus.

Slíbené náplastí, které nedocházejí nebo jen velmi spoře, měly jednak pomoci zajizvit hospodářské rány, jednak dát záruky rekonvalescentovi, že ořezané tělo nechá po světových chirurgích na pokoji i každý samozvaný felčar.

První náplastí vzaly si na starost Anglie a Francie. Když do neodborně operovaného těla státu se hrnuli odevšad utečenci, kteří po amputacích nemohli přirůst než zase k vlastnímu národnímu organismu, a s nimi jiní, kteří k tomuto organismu nepatřili, přišly náplastí vyráběné hlavně tak, aby prospěly těmto posledním. Uplynuly zatím více než tři měsíce a na náplast třiceti milionů anglických liber, o níž se po operaci psalo, byla poskytnuta, jak jsme se dočtli, dosud jen záloha deseti milionů, z nichž skoro polovina je vázána podmínkami pro emigraci.

A záruky proti nežádoucím ranhojičům také ještě nejsou uskutečněny, ačkoliv v mnichovských protokolech je slíbily Francie a Anglie ihned, Německo a Itálie, jakmile bude vyřízena otázka polských a maďarských menšin v Česko-Slovensku.

Až budou rozřešeny tyto dvě věci, půjčka a garancie hranic, zbude Česko-Slovensku v nemocné Evropě

jediná úloha: spolehlivě si vybudovat svoji neutralitu a držet se stranou všech zákroků, které jsou připravovány pro další ozdravení churavého evropského organismu.

Bolavých míst v něm je více, jak ukazuje vývoj od Nového roku, který spěje k zvýšenému mezinárodnímu napětí. Léčení některých nebude asi tak obtížné, aby otráslo celými evropskými poměry. Gdansk, koridor Pomořím, Klajpeda jsou z takových »lehčích« problémů. Také ukrajinská otázka, která ve stupnici obtížnosti patří na vyšší místo, nebude hned působit kritické situace. Zato je těžko dohlédnout, jak bude řešen středomořský spor latinských sester.

Itálie je připravena tak, jak jen může. U německého spojence má nevybrané pohledávky, slavnostně opětně obnovované, za hřivny, jimiž Německu přispěla při řešení rakouské a československé otázky. Maďarsko po Cianově návštěvě přistoupilo k protikomunistickému paktu italsko-německo-japonskému a hospodářsky i politicky se úzce přimyká k Německu. Polsko Beckovou návštěvou ukázalo, že nepůjde proti Berlínu, což bude jistě ještě manifestováno oslavou pětiletí německo-polské smlouvy 26. ledna při Ribbentropově návštěvě ve Varšavě. Jugoslavií přivede Cianův zákrok ještě blíže k Itálii, nežli dosud. Úspěšný dlouhý zájezd ministra Funka na Balkán (který zakončil v Římě výrokem, že bohaté státy zchudnou a chudé budou bohaté) vydatně posílil také hospodářskými pouty politiku berlínsko-římské osy u balkánských států. Celý pevně skutý kruh států nevykazuje zatím nikde viditelnější trhliny, a jak se z posledních událostí na Pyrenejském poloostrově zdá, bude uzavřen i v samých zádech Francie, kde nebude mít po prvé za posledních čtyřicet let spolehlivého přítele. Připočteme-li náskok, který má osa ve zbrojení, vyjde nám jednoduchý součet, že její požadavky mají dost příznivé vyhlídky na splnění.

Není tedy divu, že Itálie nespěchala vytvořit z návštěvy britských státníků středozevní Mnichov, nýbrž se spokojila s Římem co by s Berchtesgadenem — předložením požadavků, které nehodlá v dalších týdnech zmenšit.

Jakých zápletek, napětí a krizí bude pro jejich splnění potřebí, ukáží teprve únorové a spíše březnové týdny. Zatím z Paříže i z Říma se šíří tvrzení o tom, že Itálie nezmění své požadavky a Francie neustoupí ani píď své pudy a nedá si vnutit jiné stanovisko ani lstí, ani násilím. Vycházejí však již na veřejnost některé drobnosti, které tato slavnostní prohlášení oslabují. Tak se vypráví ve francouzských politických kruzích, že nový italský velvyslanec v Paříži naléhavě upozornil svého římského šéfa, že Daladier by dal padnouti Bonnetovi, kdyby ukázal teď tak či onak přílišnou ústupnost.

Také jiní pozorovatelé v Paříži referují o tom, že francouzský ministr zahraničních věcí je více nakloněn ústupnosti nežli ministerský předseda. Zlí jazyko-

vé v kuloárech si dokonce šeptají, že jeden člen francouzské vlády, známý pro svoje rychlá rozhodnutí a ostrý jazyk, prohodil: »Kdyby bylo možno kapitulovat před Itálií, aniž by to svět poznal a aniž by se veřejné mínění dovědělo, kdo je na tom vinen, tak by snad Bonnet i tentokrát ustoupil.« Ve skutečnosti činí francouzský ministr zahraničních věcí vše, aby vzbudil nejpevnější dojem. Římskému, berlínskému a londýnskému velvyslanci ještě nedávno dal jasné pokyny, z nichž vyplývá, že hlavní italské požadavky co nejrozhodněji odmítá. François Poncet, který před několika týdny nastoupil místo francouzského velvyslance u Quirinalu s tak vypjatými nadějemi na francouzsko-italské urovnání, obdržel nyní od svého ministra zahraničních věcí rozkaz, aby se nepouštěl s Italy ani do výměny názorů, natož do jednání o jakékoli otázce, pokud italské požadavky budou předkládány tak válečnickým způsobem jako dosud. A tak nový francouzský velvyslanec, jehož příchodem do Říma měla být zahájena nová přátelská éra italsko-francouzská, musí zatím čekat se založeným rukama. Alespoň do té doby, než Bonnet přiveze od Halifaxe ze Ženevy do Paříže autentickou zprávu o Mussoliniho představách příštího uspořádání ve Středozezemním moři a v afrických državách a až se Francie rozhodne o dalším postupu či ústupu.

Francouzské rozhodnutí bude tím dalekosáhlejší, čím úžeji je spjata zápleтка francouzsko-italská se všemi ožehavými otázkami evropské politiky. Tak či onak nemocná Evropa se zdá běžet vstříc snad i neklidnější době nežli loňského září, poněvadž k nerozřešeným těžkostem přibývá nyní přímo spor mezi dvěma velmocemi — zatím mezi dvěma — který nejde řešit na úkor třetího.

Sigma

poznámky

Změnilo se něco po Římě?

Zprávy, jež se rozletěly v pátek 13. ledna večer z Říma, mluvily velmi zřetelně o tom, že anglo-italská konference skončila bez kladného výsledku. Byl v tom jistě úmysl, jestliže právě v poloúřední zprávě londýnské Reuterovy kanceláře bylo řečeno přímo drsně, že se obecně věří, že výsledek návštěvy britských ministrů dopadl na diplomatickém úseku naprosto negativně. Zdá se, pokračovala zpráva Reuterova, že Chamberlain a Mussolini nenašli žádnou základnu pro novou schůzku, ani že není důvodu k naději, že anglo-italská dohoda (z dubna minulého roku) by se mohla stát počátkem k spolupráci v širší oblasti. Duce prý tužil Francii trvat na »přirozených nárocích« a rovněž na svém rozhodnutí podporovat španělské nacionalisty. Britská vláda by byla ochotna přispěti k dohodě mezi oběma zeměmi, kdyby francouzsko-italský konflikt byl projednáván v řádných poradách. Nejnovější protifrancouzské demonstrace však neslouží věci míru a opravňují negativní postoj Francie. Nemůže být ani řeč o konferenci čtyř, neboť jde o konflikt, který přímo interesuje Francii a Itálii. Po všeobecné poznámce o mírových tužbách obou národů a vlád, a zmínce, že nedošlo k žádným diskusím o obchodně-politických záležitostech mezi oběma státy, zdůrazňuje se význam římských rozhovorů v tom smyslu, že, aniž uspokojily naděje Chamberlainovy, odstranily alespoň všechny pochybnosti o názorech obou vlád. Přesné úmysly Itálie zůstávají tajemstvím, přijímá se však názor, že Itálie, nedbaje solidarity Anglie a Francie, půjde dále aktivně za svými aspiracemi, jelikož počítá na podporu svého partnera na ose Řím—Berlín.

Domníváme se, že touto zprávou měl být zřejmě vyvolán jakýsi poplach, aby bylo docíleno alespoň tolik, aby Mussolini i ve svém vlastním zájmu přispěl k takové konečné reži konferenci, jež by umožnila vydání společného oficiálního komuniké v pátek večer, v němž se říká v podstatě, že obě vlády i nadále se věnují politice, směřující k zachování míru. Před svým odjezdem v sobotu pan Chamberlain řekl k italským novinářům, že osobním stykem bylo docíleno vzájemného pochopení stanovisek. »Vzájemně jsme se dobře poznali« — a římské porady prý přinesou své ovoce — v budoucnosti.

Byli-li, jak bylo prozrazeno, zklamán Chamberlain, bylo v prvé chvíli po zprávách tak nepříznivých zklamáno ještě více veřejné mínění ve všech čtyřech zúčastněných zemích obou os. Toto veřejné mínění bylo sváděno tiskem k nadějim. Tato konference nebyla improvizována, jako byla do velmi značné míry zářijová schůzka Chamberlainova s Hitlerem v Berchtesgadenu a Godesbergu a konečné konference v Mnichově. Římská konference byla řádně připravena vládami, zahraničními úřady a velvyslanci. Londýn znal předem přesné stanovisko Francie a Itálie. Berlín sdělil předem své stanovisko do Říma. Pokud jde o hlavní politické otázky, byly už předem zaujaty pozice každou ze čtyř vlád. Byla takto zatarasena cesta k obrátům anebo dramatickým překvapením ať s jedné či druhé strany. Osobním stykem, na nějž klade tak velký důraz Chamberlain, měla se jednak veřejně před vlastní a světovou veřejností plně exponovati jak vláda anglická, tak zejména vláda italská. Byl dále učiněn pokus o přípravu příznivějšího podněbí k eventuálním přímým rozhovorům mezi Římem a Paříží.

Nedostavilo se však včas ono překvapení, jež by byla s krajním uspokojením uvítala vláda italská a jehož by byla plně využila. Armády generála Franca sice dobyly na katalánské frontě významných úspěchů, nepodařilo se jim však tuto frontu likvidovati, a na jižní frontě dovedlo dosáhnouti místních úspěchů vojsko vládní. Po Novém roce navštívila Barcelonu a katalánskou vládní frontu delegace francouzských poslanců nesocialistických a její mluvčí učinili radikální projevy pro podporu vládního Španělska se strany Francie. Tato podpora se zatím vyjadřuje v dodávání obilí do Katalánska.

Po konferenci v Římě vystupuje ještě nápadněji do popředí, že v této chvíli těžší zápas o Středozezemní moře je ve Španělsku. Jeden italský ministr podotkl, že válka ve Španělsku má pro Itálii bezprostřednější význam než Dřábůl. Jestliže ve Středozezemním moři se odehrává zápas o revisi statu quo, pak na půdě španělské je už tento zápas vyřizován zbraněmi. Mussolini se nemíní vzdáti tohoto prostředku dynamické politiky a povolí by nanejvýš, kdyby se mu dostalo »přiměřených« kompensací, jež by nebyly skrovné a jež mu proto žádná francouzská vláda nemůže nabídnout. Jestliže dnes Mussolini, podporován Hitlerem, vede zápas o zesílení mocenského a hospodářského postavení Itálie v oblasti středozezemské, pak všechno své úsilí v této chvíli musí soustřediti na španělský úsek, kde přece padlo tisíce synů italské země, jichž krev nesmí být prolita nadarmo.

Ačkoliv některé italské tužby a požadavky nejsou nové (některé byly vzneseny již v letech osmdesátých minulého století), nemíní nyní Mussolini, jenž přece mobilisoval fašistickou Itálii pro obnovu římského imperia, propást onu příležitost, jež se mu nabízí. V Evropě střední a jihovýchodní není nyní místo pro přímou územní a mocenskou expanzi italskou, jak se nejednou připomíná v říšskoněmeckých novinách a také knihách a jak se přijímá v tisku italském. Mussolini přímo a nepřímě přispěl vydatně ke zcela mimořádnému úspěchu Hitlerovu minulého roku. Duce znovu a znovu s upřímností hlásal zásadu zejména v politice zahraniční: Něco za něco. Je teď na řadě a domníval se, že Francie po Mnichovu nebude moci odpirati koncese ve prospěch Itálie. Mnohé listy italské vydávají svědectví o malé účtě k Francii. Víme, jak na jejích kampaně a požadavky odpovídal Daladier na své cestě přes Korsiku do Alžiru a Tunisu. »Ani píď francouzské země!« toť národní heslo dne. Pro česko-slovenského čtenáře jsou pak trpkou četbou ony vášnivé hlasy francouzských listů z posledních týdnů a dnů, odmítající s nevolí a uražením »africký Mnichov«, nedůstojný francouzské velmoci a bránící se každému zprostředkování mírotvorce Chamberlaina.

K žádnému Mnichovu tedy, nedejde a zápas mezi Itálií

a Francií bude po římské konferenci pokračovat. Italské listy znovu nasadily energický tón. Bude se pak především v nejbližších dnech čekat na vývoj věci ve Španělsku. Nebude to čekání jen trpné. Bude mnoho záležitosti na tom, jak přesněji vyznačí svoji taktiku Německo, jež podporuje Itálii v jejím zápase proti statu quo ve Středozemním moři a jehož podpora je Itálii nepostradatelná. Německo, jež zesílilo před zahájením římské konference svoji posici na východě v Polsku, nemíni zanedbávat »frontu západní« nejen proto, že tak přikazuje čestný spojenecký závazek. Ve střední Evropě a v Pobaltí Německo může mít úspěchy dosavadními prostředky, bez války. Půjde však o to, aby západ, vůči němuž má Německo své požadavky koloniální, byl co nejvíce zaměstnán. Další se bude dělat podle plánu anebo podle situace. Platí ostatně pro všechny síly, které dnes rozhodují ve světové politice. Římská porada nepřivodila změnu směru politiky evropských velmocí osy Berlín—Řím a osy Londýn—Paříž. Přispěla-li skutečně k dalšímu ozřejmění politiky, především italské, pak Francie, již se se strany italské a německé doporučuje »realistické chápání věci kolem«, a také Anglie si uvědomí tím zřetelněji, na čem jsou vůči Itálii i Německu.

Ant. Peší

Jaké poslání mají Němci, kteří u nás zbyli?

Oficiální politika německé vlády vůči sousedním menším národům je založena na právu sebeurčení, tedy na právu přirozeném. Když se Maďaři v poslední době znovu a znovu dovolávali svých starých historických hranic, odpovídalo se jim z Německa, aby zanechali těchto ilusí a uvážili, že podle principu národnostního, který byl základem vídeňského rozhodčího rozsudku, nemají na tyto končiny práva. To je docela v duchu nacionálního socialismu, který učí, že národ je jakási věc o sobě, která nemá s ostatními nic společného, a že tedy hranice politické se mají, pokud možno, krýtí s hranicemi národnostními.

S touto oficiální doktrínou se však rozchází mnohé, co čteme v německém tisku. Vedle zásady národnosti a proti ní berou se tu na pomoc všeliké zásady jiné, jimiž se má odůvodnit vliv německého státu v určitých oblastech. Tak na příklad dr. Franz Lorenz mluví v »Die Zeit« o »zákoněch prostoru«. Územní roztržení historické jednoty Čech prý potvrdilo starou zákonitost českého prostoru (?) a dává zase sudetským Němcům možnost, vrátit se k svému starému historickému úkol, který v českých zemích vždycky měli, totiž zanášet sem německou kulturu. Jenže tento úkol se ku podivu nemá omezit jen na národnostní prostor německý, který byl revisí hranic oddělen, nýbrž na celý »nám svěřený prostor«, to jest na Sudetsko i na zbylé Čechy. Najednou tedy zásada národnostní přestává platit, najednou neznámá nic, že ve zbylém jádře Čech už nejsou skoro žádní Němci, najednou se máme vracet do doby středověké německé kolonisace.

Vzpomínky na středověk jsou vůbec v německých novinách neobyčejně časté. Svátá římská říše německého národa jaksi nedá spát těm, kteří jsou Hitlerem vychováni k čistě národopisnému pojetí Evropy. Zdá se jim třeba nesmírně závažnou věcí, že Čechy byly před mnoha lety lénem německého císaře. Proč se také nevzpomíná na to, že k německé říši kdysi patřilo i Nizozemí? Nebo proč se nepřipomíná, že žezlo německého císaře kdysi sahalo až do poloviny Itálie? Kde je konec takového historisování? Kde je chápání nových dějinných skutečností, které se z Německa, podobně jako z Itálie, tak často doporučuje? Není existence národních států středoevropských skutečností dost patrnou, aby ji zpozorovalo oko ctitelů německého středověku?

Zřejmě se chce těmito historickými argumenty odůvodnit trvání některých kulturních posic, které odtržením sudetských krajů ztratily své národní zázemí. Proto se mluví o starém a dosud trvajícím kulturním poslání Němců v Praze a v českých zemích vůbec. Jaké to je poslání? Okolnosti se nekonečně změnily od doby, kdy Karel IV. zakládal v Praze latinskou a scholastickou universitu. Latina už není společným kulturním jazykem vzdělaného lidstva a přes starodávnou českou zemi se převládla požehnaní i pohromy reformace, husitských válek, věku poděbradského, protireformace, věku habsburského, národného obrození a světové války. Německá kultura, která se na německých universitách přednáší dnes, není už ta, která se přednášela ve čtrnáctém století, ani ta, kterou

si přinesl Kollár z Jeny. Němečtí profesori v Praze mají prý jakési kulturní poslání, to jest vůči nám Čechům. Ale zdrcující většina z nich se ani česky nedomluví. Němečtí studenti v holinkách mají pocit, že stojí na první a zvláště ohrožené kulturní baště a že mají něco velikého vykonat v této zemi. Ale bydlí v německých internátech, stravují se v německých jídelnách, chodí cvičit do německého Turnvereinu, čtou německé noviny a Čechy znají jen z ulice od vidění. Jakým způsobem nám chtějí sdělit své kulturní poselství? Německé vysoké školy by opravdu mohly mnoho vykonat pro kulturní sblížení obou národů a mohly by mezi nimi býti znamenitými prostředníky. Ale obáváme se, že to bude, jako to vždycky bylo. Pro německé profesory byla Praha jen průchodním domem. Profesor přišel z říše, žil třeba až do smrti v Praze, aniž se naučil slovo česky a aniž měl sebe menší ponětí o české literatuře a kultuře. Pak umřel a nikdo z Čechů ani netušil, že muž toho jména kdysi byl u nás. Teď budou z říše jezdit nejen profesori, nýbrž i studenti — jezdit a odjíždět.

Z. S.

Koukejte umřít do padesáti let!

Ve dnech, kdy se u nás zabírala pásma v pěti pořadích, vysílala vídeňská vysílačka české hlášení. Německá propaganda pracovala i v tomto přesně: dokud nebyla zabrána poslední vesnice, hovořila o nás nevlídně. Jakmile byl zábor proveden, nevlídnost ustoupila jakési vítězné korektnosti. Tehdy však se ještě zabíralo a německá vojska postupovala kupředu, my jsme stáli u ampionů a snažili si představit zmračenou mapu své země a poslouchali jsme z nějakého zbesilého žalu tu propagandu. Česká vysílačka z Vídně pravila v ten den v mém pokoji, tisíc kilometrů vzdáleném: »Když přišli Češi na Rus, říkali: ale my jsme přece bratři Slované. A teď, až přijdou Němci do Čech, budou zase říkat: aber, aber, wir sind doch tájč!«

Tehdy jsme stáli se zaťatými zuby. V té chvíli, kdy nám vídeňská vysílačka upírala národní statečnost, kdy nám opovržlivě vyčítala nedostatek toho, co se v Německu dnes nad vše cení — národní nezlomnost a sebevědomí, v té chvíli to působilo, jako šleh po tváři. V té chvíli jsme mysleli na mnoho statečných lidí, které vychovala tato malá zemička: na Friče a na Havlíčka, na Boženu Němcovou, na Rašína a Masaryka a na zástup bezejmenných, živých lidí venku i v městech, kteří byli, jsou — a budou vždycky dobrými Čechy. Ale vědomí být Čechem znamenalo pro nás vždycky ještě něco víc, než mluvit českou řečí a milovat českou zem. Znamenalo to reprezentovat i docela soukromě, každý na svém, tu velmi vyspělou a zralou kulturní úroveň, kterou tato zemička v srdci Evropy dosáhla za pouhou vteřinu v letu dějin, za nepatrných dvacet let.

Pak přišlo několik měsíců našeho nového státního, politického a myšlenkového života: a ejhle! ukázalo se velmi rychle, že někteří lidé nehovoří u nás ani česky, ani německy, ale hovoří: — t a j ě! Je mnoho trpkých skutečností, kterým se podvolit musíme a je nutné podvolit se jim bez chytračení. Nic však není tak nestravitelné, jako devotnost a nad to zbytečná. V jakémsi sebetřzení přesazujeme z ciziny sazeničky, které u nás mohou jen zakrněle růst, nemajíce živnou půdu pro vzrůst a vývoj. Přesazujeme je bez vnitřní potřeby a v jakési tupohlavé důslednosti, kterou už ani od ciziny kopírovat nelze. Pokud vím, velmi se na příklad v Německu pěstuje a podporuje tvůrčí schopnost ženské umělecké práce, dokonce bez ohledu na to, jsou-li umělkyně vdané. Pokud vím, nikdy Německo nezastávalo stanovisko, že umělkyně, vydělávající si mimo jiné na živobytí, se jaksí zaopatřuje na účet mladých potřebných, ale netalentovaných dívek, nýbrž považovalo tvůrčí umění vždycky za s l u ž b u n á r o d u. Něco takového stojí ostatně také napsáno potměnělými písmenami nad jevištěm Národního divadla: N á r o d s o b ě! Nevím, jaký rozdíl by se byl jevil v tvorbě — třeba Boženy Němcové — kdyby byla bývala starou pannou a nikoli matkou několika děcek. Víme jen, že tato v d a n á největší česká umělkyně — si nepřišla na své. Žila skoro v bídě. To jsou, víte, trpké věci. Přiči se jakémukoli smyslu, i německému. Jsou — t a j ě.

Jedním z takových hesel, které »razí doba«, je volání: mladí vpřed! Je vůbec zajímavé, že první prvopočátek každé jednotlivosti na světě bývá často v tom, že se polovička lidí zbaví práva patřit k nové spopolitosti. Snad je to starý zjev — nové na něm rozhodně je, že klíč, podle kterého se lidé

vylučují z jednoty (národa, lidské společnosti), je tak zoufale mechanický. Jednou jsou to židé, kteří mají jít ven, po druhé všichni svobodní zednáři, jednou všechny vdané, a teď: staří ven! Ještě nikdy však jsme neslyšeli na počátcích tvořících se jednot: všichni schopní vpřed a všichni neschopní ven!

Jak je tomu s mladými lidmi? Přes všechnu — přiznávám se, trochu povinnou — úctu k mládí, nelze popřít, že mládí je věk velkých nadějí a příslibů a žádných zkušeností. Bohužel však není na světě práce, která by mohla být konána dokonale bez zkušenosti. Mimo básní, které většinou pramení v mladém roztouženosti, není ani jedna věc, kterou by mladý člověk mohl dělat výtečně. Ani boty, ani romány, ani žurnalistiku, ani vaření, ani politiku, ani administrativní práci v úřadě. Talent mládí začíná člověka radit do pracovního oboru, který je mu blízký. Teprve léta ho hnětou, podrobují zkouškám a tvoří. V celku se dá říci, že nejlepší díla napsali a vůbec vytvořili lidé ve zralém věku, nikoli v mládí. Pohlédte na rozdíl ranného Olbrachta a padesátníka Olbrachta! Pohlédte, kdy začínali psát Turgeněv, Dostojevskij, Tolstoj, Stendhal svá velká díla! Pohlédte na věkový přelom skoro každého malíře. Není skoro vůbec člověka, který by až ve čtyřiceti letech nevyzrál k tvůrčí dospělosti a nezačínal teprve tvořit si pevný názor na svět, očistěný od romantismu dospívání. I člověk, který pracuje administrativně s lidmi, dostává teprve zralostí zkušenosti a poznává lidi, s nimiž se stýká. Zeptejte se lékařů, kolik let potřebují k důkladné praxi a k studiu oboru, který si zvolili. Zeptejte se právníků, co prostudovali, než si osvojili důkladnou praxi. Zeptejte se herců, mají-li ve dvaceti letech tentýž tvůrčí profil a jak se jim zkušenosti a práci prohlubuje. A zeptejte se politiků, kolika znalostí, zkušeností a rozhledu je třeba, aby člověk s dobrým svědomím mohl veřejně a otevřeně lidu říci něco odpovědného! A zeptejte se kteréhokoli dělníka nebo rolníka, kolik let potřebuje, než ovládá svou práci čistě, zručně a dovedně.

Říkáme-li »mladí vpřed«, můžeme mít jednu věc na mysli: pomáhejme mladým, aby poznávali svoje talenty, aby si osvojili zkušenosti, aby se mohli učit, zkoumat a pracovat! Nenechávejme je v nezaměstnanosti, poznávejme jejich schopnosti, pomáhejme jim. Jediné tento smysl má heslo mládí vpřed, má-li to být heslo zdravé a dobré.

Ve své podivuhodné doslovnosti začínáme však omezovat lidi zralé v práci, nebot padesátiletý zdravý lékař, právník, básník, učitel, úředník, to jsou přece lidé na vrcholu své zkušené činnosti. Neříkáme: schopní vpřed! Voláme: staří pryč! A chystáme se stanovit hranici staří tam, kde je většina lidí v rozkvětu svého tvoření. Budeme je dávat do pense, aby pleli kapustu na zahrádce a vysedávali na zápraží, ačkoli stojí třeba v plné síle a rozkvětu ve službách národa. Právě v hodině vážné a moudré práce budeme se zbavovat takových pracovníků — bez individuálního uvážení, jakou cenu ten který má pro úsek práce, kterou vykonává.

Trpký úděl pracovat pro národ, budeme-li pracovníky tříditi podle toho, zda oni práci potřebují, a nikoli podle toho, zda národ jejich práce potřebuje! *Milena Jesenská*

Židé v českém tisku

Po říšskoněmeckých novinách koluje, nevíme, z jakého pramene, soupis židů v redakcích českých listů. Pod názvem každého českého deníku následuje řádka 8—10 jmen, která má říšskoněmecké žurnalisty přesvědčit, že je celý český tisk ovládan židy, jako tomu bývalo dřív v tisku vídeňském a berlinském. Prohlíží-li ovšem zdejší znalec poměrů onen soupis, shledá v něm několikero omylů. Především uvidí jména osob naprosto neznámých a patrně vůbec neexistujících, pak jména, která se opakují v několika redakcích, takže jeden člověk figuruje na několika místech; pak jména židů, kteří kdysi byli v redakci, ale po krátké, přechodné době zase odešli; a konečně největší počet skutečných redaktorů, kteří jsou označeni za židy, ačkoliv jsou naprosto arije. Když tyto všecky omyly z listůny vyškrtáme, ukáže se, že jsou u nás denní listy, kde vůbec není židovský element zastoupen, a listy, kde mezi 15 až 30 i více členy jedné redakce jsou 1 až 2 lidé s čistou nebo pomíšenou židovskou krví. Tak se objevuje stará, ale málo známá pravda, že český denní tisk byl odjakživa a je podnes ve svém celku nejaríjštější ze vši publicistiky evropské. Je tak v rukou arijských, že když naši židé sami

vydávali svůj deník, byla značná část redakce a nikoli na místech podřízených obsazena arijei.

Je to zvláštní a pozoruhodný zjev, uvážíme-li, jakým smyslem pro noviny jsou židé nadáni a jak v celém světě po plných sto let pronikali v žurnalistice na čelná místa a jak houfně obsazovali v redakcích i podřízené posice. V židovské povaze je mnoho prvků, které vedou k úspěchům v novinách. Jejich životní tížádost je vede nejdříve k tomu, aby své úkoly provedli co možná dokonale, a pak, aby se dostali co nejvýš a hráli významnou roli. Pokud nejsou ze zvláštního typu nalomených a rozlomených duší, vynikají pohotovostí, rychlým startem, přizpůsobivostí, konkrétním smyslem pro životní reality a zvláště pro onu věčně věčnou trvající, ale speciálně novinám vládnoucí realitu, kteráž sluje čas. Mají fantazii a vtip a nemalé talenty literární a filosofické, ale při tom všem je zřídka opouští smysl pro hospodářské skutečnosti. S pevným charakterem mohou to být věru ideální novináři, s měkkou páteří ideální šmoci; obojí typ vládl suverénně německým redakcím v Rakousku i v říši a bohatě je zastoupen v žurnalistice francouzské a britské, ačkoli tam jednak vznesenost různých pseudonymů, jednak fysiognomické podobnosti rasové značně židovský podíl zakrývají.

Čemu tedy přičíst, že právě v českých zemích projevily české noviny pro židy tak malou přitažlivost? Jisté to bylo dáno politickou posicí tisku i národa. S hlediska rakousko-uherské monarchie byl český tisk provinční a český národ nevládnoucí. Kdo chtěl stůj co stůj dospět vysoko, domoci se největšího možného vlivu a nebyl při tom hluboce ve svém srdci spjat s národem, tíhl do německých služeb do Vídně. I ti židovští novináři, kteří setrvávali u německých listů v Praze, v Brně, v Liberci, měli na očích aspoň možnost další kariéry ve Vídni, po převratu i v Lipsku a v Berlíně, takže jejich zdejší působení nevyvrací přitažlivost oněch státních metropolí. Valná část, ne-li většina židovských novinářů vídeňských přišla z jižních Čech a z Moravy — ostatně i chlouba britského žurnalistu Sir Henry G. Oppera, na něhož Němci po jeho odhalení z r. 1875 neradi vzpomínají, nesl svůj přídomek de Blowitz po svém jihočeském rodišti. Kdyby všichni ti vídeňští mistři i přísluhovači novinářského cechu měli zůstat ve svých rodných zemích a kdyby české listy od let šedesátých měly zde vládnoucí postavení, jistě by se jejich redakce nebyly ubránily židovskému přílivu. Takto však sama vrozená tížádostivost židů způsobila, že mijeli české redakce a hledali svůj úspěch ve vyšší tehdy mocenské sféře. U českých novin a v českém politickém hnutí zůstali jen jednotlivci, kteří se naplno, v dobrém i ve zlém, cítili Čechy tak silně, že je nezávisly bohatší vyhlídky vídeňské. Ačkoli to byli jednotlivci, nelze na ně při řešení židovské otázky u nás zapomenout. »Národní listy nemohou z dějin svého rozvoje vyškrtnout službu takového Münzra-Penůžka, náš agrární Venkov nemůže přejít mččením, že mu byl politickým buditelem židovský publicista Alfons Šťastný z Padařova, česká Morava vždy bude vzpomínat, že jí v nejtěžších národně-politických zápasech úspěšně vedl a rozněcoval dr. Adolf Stránský. Ve všech těchto a podobných případech znamená židovská účast v české publicistice vášnivě horoucí češství a ani stín té nějaké duchovní cizoty nebo internacionality, která se snad vytvářela v zahraniční žurnalistice, dospěví k brávrninnu síce, ale přece jen řemeslnému professionalismu. Neboť to také třeba vzít v úvahu, srovnávají-li se české noviny a cíží: naše deníky si při všech svých chybách a nedostatecích uchovaly ideový ráz a zůstaly nejméně narušeny korupcí. V jejich redakcích má stále ještě víc místa třebaš netalentovaná věrnost k praporu než odborná novinářská virtuositá bez ideového vztahu. Náš tisk je vůbec všemí svými vztahy a podmínkami, ideově, funkčně, hospodářsky, tak odlišný od veškeré žurnalistiky ostatní, že jakékoli cíží zkušeností lze v něm uplatňovat jen velmi opatrně, nemá-li se způsobit národu víc škod než užítku.

Probíráme-li nynější redakční stavu od listu k listu, od osoby k osobě, jeví se v nich židovská účast ještě mízvější, než by se mohlo zdát i podle nepatrných čísel. V žádné české redakci nejsou židé na vedoucích a rozhodujících místech. Tu a tam je v redakci nearijský reportér nebo lokálkář nebo soudníkář; ve vnitřní politice působí,

pokud vím, dva nearijci; na dvou místech píše **šid** o zahraniční politice, při čemž jeden z nich je (vlastně byl, protože odešel do pense) starý zarytý nacionalista, vášnivý účastník zahraničního odboje, a druhý až do sentimentalitý oddaný Čecháček. Bilance v celku dává tento obraz: šéfredaktoři vesměs arijei; vnitřní politika šmahem arijská; zahraniční politika téměř výlučně řízena arijei; denní kroniky velkou většinou dělány arijei; kulturní rubriky, kritiky literární, umělecké, divadelní — žádný šid; a vrchol všeho: národohospodářské rubriky českých listů redigují a píší arijei.

České noviny mají tak nepatrnou účast **šidů** jako české divadlo. Kdo česky vidí a česky mluví, nebude klamat sama sebe voláním po poarijštění. Těch několik nearijců, kteří v denním tisku našemu slouží, nerozhoduje o jeho povaze. V několika případech by byl jejich odchod dokonce oslabením nejen novin, ale i jejich českosti.

Eduard Bass

Proč nemáte telefon?

Telefonní správa se chystá k nové propagační akci. Tentokrát chce zhurta udeřit na lidi, jimž by telefon slušel: Stáňte a povězte, proč nemáte telefon? — My, kteří jsme svodům telefonní sířeny podlehlí již před lety a nelitujeme, nýbrž pochvalujeme si, jak dobře ta věc hraje, my tedy, věrní a vděční účastníci, povíme telefonní správě i bez ptání, proč tolik lidí, jimž by telefon slušel a padl, ho dosud nemá.

Hledáme vinu v tom zadržaném měsíčním poplatku 45 Kč, který, milý účastníče, platíš i tehdy, když jsi za celý měsíc nezavolał ani jednou. Odjeď si na šestinedělní dovolenou, prokaž cestovním pasem, že jsi byl bůhví kde: poplatek 45 Kč za měsíc tě nemine. Vydej se na výzkumnou cestu do Tibetu, vrať se po třech letech, neodhlásiv telefon — zapravíš hned po návratu 36×45 Kč. Neboť není to poplatek za to, žeš telefonu používal, nýbrž za to, žeš ho mohl používat.

Pomyslíme-li na tento prazvláštní poplatek, něco se v nás bouří. Nezbytná amortisace drahého přístroje? Ale vždyť se to platí i po padesáti letech účastnictví. Poplatek nikoli za použití, nýbrž za možnost použití? Pak tedy je bláhovcem kavárník že nevybírá od chodců poplatky za to, že lze kdykoli k němu vejít a napít se horké kávy. Neboť i ten kavárník je trvale pohotov k našim službám.

Ale již slyšíme ducha telefonního regálu, an káravě praví: To by se mu tak hodilo! Dát si namontovat telefon, zásadně nikdy nevolat, ale požádat celou přízeň a všechny známé, aby volali oni. A takto mít telefon úplně zdarma. Ó, té zkaženosti!

Jen co je pravda, jsou takoví lidé. Ale uvaž přec, duchu telefonního regálu, že se takto mohou šidit jen mezi sebou. Neboť konec konců někdo z nich volat musí. A tedy též platit. To je platební přesun mezi účastníky, každá újma pro tebe, telefonní regále.

Cizina takového základního poplatku nezná. A zde tedy je asi jedna z hlavních závad, jež brání bujařeni růstu našeho telefonu domácího, česko-slovenského. Brání snad i věci jiné. To se může stát i člověku dosud netrestanému, že založí telefonní účet, zapomene, nedostane se k přepážce anebo prostě t. č. nemá drobných. I vypnou mu proud. To je v pořádku. Zapomnětlivý účastník se pak rozpomene a zaplatí. Páni nahoře jej pak zase zapojí. Za zvláštní poplatek. I to je v pořádku. Ale ten poplatek činí 20 Kč. A to je snad trochu mnoho. Naše chatrné vědomosti o tajích mluvícího drátu nás mají v domněnce, že takové vypojení a zapojení je dvojitý pohyb nějakou tou páčkou. Domníváme se, že tou páčkou neposunuje sám pan generální ředitel všech telefonů. Neposunuje-li on sám, je ten poplatek přílišný. Zdá se nám, že by to, dvojitý trhnutí, točení, ducnutí páčky, tlačítka, bůhví čeho nemusilo mezi bratry stát víc než pět Kč.

Nic ve zlé. Ulevili jsme si trochu; ale jen proto, abychom pomohli hledat a najít příčiny, proč u nás mít telefon je pro člověka neobchodního taková blahobytnická výstřednost, že se občan skromného založení téměř ostýchá v tak noblesní společnosti. JOT

politika

F. Peroutka:

Kdyby byla vypukla válka...

III.

Francouzská vojenská mise u nás působila skoro dvacet let. Její velitel, generál Faucher, učinil po Mnichově krásné gesto, aby nám vyjádřil sympatie a věrnost, a když odjížděl, dojemně se s námi rozloučil. Poslouchající Čech letmo pocítil potřebu mu poděkovat. Ale pak si vzpomněl na jiné okolnosti a slova mu zamrzla na rtech.

Když se to vše vezme kolem a kolem, francouzská vojenská mise provozovala s námi touž hru jako francouzská diplomacie: obě byly ochotny přijmout všechny naše oběti pro Francii, až do poslední; v tom ohledu nebylo naše spojení nijak omezeno; když však přišla chvíle, kdy Francie měla přinést oběti pro nás, couvla s rychlostí, která zůstane pamětihodnou v dějinách přátelství mezi státy. Po dvacet let jsme věděli, že může přijít chvíle, kdy budeme vyzváni, abychom se obětovali pro Francii, kdy bude na nás, abychom vydrželi první německý náraz a získali pro Francii čas mobilisovat a spořádat se k válce. Dívali jsme se do této budoucnosti s otevřenýma očima a nezatajovali jsme si žádnou pochmurnou stránku nebezpečí. A nikdo nemůže o nás říci, že bychom byli na chvíli zaváhali. Nevím, jaká bude budoucnost, ale za tuto minulost se nemusíme stydět aspoň z mužného stanoviska.

Co jsme za to dostali? Nemluvme o té konečné odměně — nepatří do tohoto tematu. Ale — a to souvisí s francouzskou vojenskou misí — byli jsme nuceni k takovým vojenským opatřením, k takovému opevnování, jaké odpovídalo francouzskému, ne našemu zájmu. To patří do kapitoly, jak by byla vypadala válka.

Jak známo, opevnili jsme v posledních letech (až na chebský úsek) celé své historické hranice; způsobili jsme tím sice, že jsme čněli jako obrněná pěst do boku Německa, a že jsme tuto říši podráždili a snad i skutečně znepokojili, ale vytvořili jsme si tím také frontu, která je mnohem delší než francouzská fronta proti Německu a zajisté mnohem nesnadnější k hájení, poněvadž je to v podstatě fronta ze tří stran obkličena; ve velkém hledisku evropské války byly by bývaly Čechy ne mnohem více než opevněný výběžek, na který by bylo bývalo možno útočit ze severu, ze západu i z jihu, jak a kde by se bylo nepříteli zlíbilo.

Toto postavení bylo by bývalo jakž takž snesitelné, kdyby byl fungoval celý spojenecký systém a kdyby Německo bylo musilo své síly rozdělit. My zde však uvažujeme o tom případě, že bychom byli šli do války sami. Byli a jsou ovšem lidé, kteří přikládali našim pohraničním opevněním jakousi mystickou hodnotu. Jejich úsudek pohyboval se od výrazu »naprosto nedobytné« až do výrazu »neprojde ani myš«. Úsudek to, který není potvrzen žádnou válečnou zkušeností, zejména ne zkušeností od Verdunu, které se někteří dovolávali. Srovnávat kratičký úsek verdunský, kde byla soustředěna celá válečná síla Francie, kde stálo na každých desíti metrech jedno dělo a na každém

kilometru jedna divise, s našimi historickými hranicemi, jež bychom byli mohli jen řídce obsadit, to není mnohem více než básnická licence. Poměr hustoty obsazení na verdunské a na naší frontě by byl asi 100:1. To je spíše nepoměr než poměr a proto je lépe se verdunského příkladu nedovolávat.

Obranu celých českých hranic nikdy jsem si nedovedl jasně představit, ale když jsem se na to šel poptávat, narážel jsem většinou na mystiky. Nadhodil jsem jednomu vojenskému spisovateli: »Dejme tomu, že Němci projdou našimi opevněními...« Vykřikl: »Neprojdou... nemáte nervy v pořádku.« Uvažoval jsem o tom, co nemá v pořádku on, neboť vylučovat, že by silný nepřítel mohl prorazit opevnění, dlouhá několik set kilometrů, byť na jednom místě a byť během několika měsíců, to se mi zdá býti jakýmkoli úsudkem spíše než rozumovým.

Přesvědčení, že bychom se byli mohli třeba sami pustiti do války s Německem, zakládalo se většinou na víře v nedobytnost našich pohraničních pevností, víře to v nejvyšší míře nerozumové, máme-li na mysli nejen tu neb onu pevnost, nýbrž celý pás naší obrany. Ale je dovoleno zahájit válku, ve které by bylo šlo o bytí a nebytí národa, na základě takového mystického přesvědčení? Mohla si tak počínat vláda, generální štáb? Úvahy většinou začínaly a končily dogmatem o neproniknutelnosti našich opevnění. O tom, co by mělo být dále, kdyby dogma se ukázalo mylným, bylo by mnohem méně výmluvných názorů. To jaksi tito teoretikové ponechávali pánubohu, a jak se zdá, také německému milosrdenství. Zejména nevěnovali potřebnou pozornost té perspektivě, jak by se byly věci asi dále rozvíjely pro náš národ a náš stát, kdyby Německo v izolovaném boji proti nám bylo přece opevněními proniklo a naše země obsadilo. Je pravděpodobno, že když už přineslo oběti na krvi, bylo by zase na pouhé požádání z našich zemí odešlo?

Ostatně se stále mluvilo jen o českých a moravských opevněních, jako by útočící Německo žádných jiných možností nemělo. Ale ve chvíli, kdy se proti nám obrátilo i Maďarsko, mohlo německé vojsko postupovat přes spojenecké maďarské území a napadnout nás se slovenské hranice, kde místo přirozených překážek je rovina jako stůl a kde jsme neměli ani zákopu. Německu vůbec nebylo třeba pokoušet se o riskantní a krvavý útok na naše opevnění, která byla na některých místech jistě výtečná a která sklídila pochvalu i německých odborníků. Postupujíc přes Maďarsko do slovenských nížin, bylo by mohlo Německo, abychom tak řekli, nechat naše opevnění uschnout v nečinnosti a vyřadit z boje všechny jejich možné účinky.

Délka našich hranic, které bychom byli celé musili obsadit, byla by dále způsobila, že všechna iniciativa válečná byla by nutně přešla na nepřítele. Byli bychom musili roztrousit své vojsko k obraně po linii téměř nekonečné; poněvadž naše armáda by se byla vyčerpávala touto strážnou službou, všechny její jiné akce by byly nejvýše pochybné. Byla by musila očekávat ve střehu, na kterém místě zvolí nepřítel zaútočit. Ale co znamená válka, ve které jen jedna strana má výhodu iniciativy, to dovede říci několika nepřijemnými slovy každý průměrný strateg, chce-li mluvit upřímně. Dovede také říci, jak neblaze

by byl působil na naše vedení války nedostatek bezpečného zázemí, kterážto okolnost by byla vyplývala z toho, že při obkličivosti českých zemí Německem, každé naše důležité místo by bylo německým letadlům dostupno za několik minut letu. Nebylo prostoru, kde se organisovat a pořádat v bezpečí. Německá letadla potřebovala dvanáct minut, aby se dostala nad Prahu. Vůbec v té věci nelze srovnávat naši situaci se situací třeba francouzskou, v kteréžto zemi vždy bylo dosti zázemí, neobtěžovaného nepřítelem.

Opevnění českých zemí přinášelo ještě další riziko, obzvláště krvavé, ono riziko, na které myslíme, pravíme-li, že po válce by byla možná nezůstala polovina českého národa na živu. Naznačil je jednou několika slovy jeden oficiální Němec. »Vybuodovali jste si,« povídal, »svá opevnění na hranicích. To znamená, že máte za těmito opevněními, v jejich zádech tři a půl milionu Němců, kteří s vámi nejdou. Dojde-li k válce, vaši Němci se vzbouří. Poněvadž povedete válku, nebudete moci udělat nic jiného, než potlačit toto povstání a sice tak krvavě, jak bude nutno. Kdybyste k tomu nebyli odhodláni, nemohli byste vůbec vést válku. Nyní si představte, že německé vojsko, které už půl roku slyší, jak své Němce utlačujete, pronikne vašimi opevněními a dostane se do německého území, kde právě byla potlačena vzpoura tak, jak ji každý válku vedoucí stát musí potlačit? Co uvidí? Mrtvolky na ulicích, oběšené povstalce na stromech, řady postřílených, kteří byli postaveni ke zdi. Jak myslíte, že by na to naše vojsko reagovalo? Žádné velení je neudrží v touze splatit stejné stejným. Vaši spojenci, i kdyby zvítězili, a kdyby se po čase dostali do vašich zemí, nemohli by už dělat nic jiného než vás pomstít.«

Myslím, že tento Němec nijak nepřeháněl. A nyní domysleme tuto věc na jinou stranu. Dejme tomu, že by naši spojenci nakonec nezvítězili, nebo, o kteréžto možnosti zde mluvíme, že by byli do války nešli. Zvítězivší Německo našlo by pak u nás řídce zabydlený prostor, poněvadž polovina domácího národa zahynula na následky války, msty, nemocí a hladu. Co by bylo asi učinilo Německo, stále hledající prostor, s tímto poloprázdným prostorem, a jaké chance do budoucnosti by byl při tom měl český národ? Vláda, která se na konci září rozhodovala, musila se věnovat i těmto posledním úvahám a musila zamezit, aby tragedie státu se neproměnila v tragedii národa.

Jestliže však bylo nevýhodno, ze všech těchto důvodů, opevňovat české hranice, proč jsme je tedy opevnili? Proč jsme se stavěli do odporu na této absurdně dlouhé hranici? Na to je jediná poctivá odpověď: Poněvadž to bylo ve francouzském plánu a poněvadž francouzská vojenská mise, jejímuž slovu jsme musili naslouchat jako zástupci nejsilnějšího našeho spojence a zástupci země, která by dodala nejvyššího velitele v budoucí válce, věci u nás tímto směrem vedla. Zastupovala zájem Francie: Češi a jiní pomocní národové nechť jakkoliv, za jakýchkoliv obětí zdrží Němce, dokud Francie nebude hotova se svou mobilisací. Dokonce se hlavami Francouzů mohl plán,

aby československá armáda zahájila ofensivu údolím Labe. Jak známe dnes Francii, po celou tu pro nás tragickou dobu by byla její armáda zůstala za Maginotovou linií. Ale francouzská mise v době, kdy existovala už jen Francie Bonnetova, si počínala bujaře, jako by ještě žila slavná Francie Clémenceauova a Fochova. Vypracovala ofensivní plány pro pomocné národy, vybudovávala naše opevnění tak, aby jim Německo bylo co nejvíce obtěžováno a ohrožováno.

Francie nás ve svém zájmu vedla k řešení nejriskantnějšímu. Vojensky si nepočínala jinak než diplomaticky. V diplomacii tím, že nám do poslední chvíle neřekla pravdu o sobě a slíbvala pomoc ještě tehdy, když byla rozhodnuta ji neposkytnout; zabránila, abychom se pokusili sami se dohodnout s Německem, což bychom byli jistě učinili, kdyby byla prozradila, že její slavný systém, který začala vybudovávat v poválečné Evropě, je už jen museální skizza. Tím pak, že nám předkládala takové vojenské plány, které měly jakýsi smysl, jen kdyby spolek s Francií dokonale fungoval, a které smysl mít přestaly, když Francie jednoho dne prostřednictvím tiskové kanceláře — nijak tedy delikátně — nám oznámila, abychom se postarali o sebe, jak sami umíme, způsobila Francie, že ani vojensky jsme se o sebe nemohli postarat nejlepším způsobem.

Ať jakkoliv nesnadná a krutá by byla bývala pro nás válka, i po boku všech našich spojenců — byli bychom bývali všim zasažení daleko krutější než kdokoli jiný — tento uvědomělý národ, jak všichni vědí, byl ochoten přinést tyto oběti a hájit hranice, jež za sebou mají tradici celého tisíce let a pro které nespočetné generace jeho předků zápasily. Tento lid věru pochopil, že v životě národů nic není zadarmo, a chystal se zaplatit i velmi vysokou cenu. Ale zástupci té teorie, že jsme měli jít do války třeba sami, nedrželi asi dost pozorně ucho na hrudi národa. Byl ochoten jíti do boje, který měl smysl, ve kterém bylo možno vyhrát. Každá armáda bojuje dobře jen tenkrát, vidí-li před sebou také možnost vítězství. Řekne-li se jí, že její boj má jen smysl jakési krvavé manifestace, poví-li se vojákům, že mají ztrátou svých životů jen demonstrovat, je to zcela nová situace, je lépe o psychologii armády znovu uvažovat. Nemůžeme vědět, jak by byla naše armáda, tak odhodlaně připravená na boj po boku spojenců, přijala pojednou zprávu, že jest jí bojovat samotné. Nedívejme se na to optimisticky. V tomto duševním otřesu, kdož ví, ztratilo by se snad mnoho z jejích hodnot. Posílali jsme přece do boje lidi, ne nadlidi. Ví Bůh, že všichni by byli raději bojovali. Ale boj je jen tam, kde je naděje na vítězství. Kde jí není, je to něco jiného než boj: je to harakiri, které ovšem na poli cti má také svou cenu, ale harakiri je podnik individuální, ne hromadný, a nelze jej přikozovat.

President a vláda, rozhodnuvše se nebojovat v naprosté osamocení, ochránili národ tím jediným způsobem, který ještě zbýval.

Helena P. Kirkpatricková:

Hitler si získává jistotu

(Wiedemannova cesta a Runcimanova mise)

Stále ještě se snažíce sebrati a seřaditi všechna fakta o loňské krizi, vyvrcholivší Mnichovem, předkládáme tentokrátě několik úryvků z knihy americké novinářky »This terrible peace« (Tento hrozný mír). Tyto úryvky vztahují se k údobí, které je možno označiti jako předeheru k nešťastnému září.

Dne 18. července dostal lord Halifax návštěvu Hitlerova osobního posla, kapitána Wiedemanna. Na Hitlerovu žádost se rozmluva konala v Halifaxově soukromém sídle. Podnět k návštěvě vyšel s německé strany, a věc zprostředkovala princezna Hohenlohvová. Teprve později bylo možno objevit cíl a výsledky návštěvy, ale už původně bylo jasno, že Hitler si chtěl zjednat jistotu o britském stanovisku k Československu. Pokud je známo, byla rozmluva velmi široká a točila se hlavně kolem možnosti anglo-německého sblížení.

V Berlíně se říkalo, že Hitler nebyl spokojen s Ribbentropovými názory na věc; že se tyto názory zcela neshodovaly s těmi, jež hájil dr. Dirksen, německý velvyslanec v Londýně, a že Hitler si konečně uvědomil celý nezdar Ribbentropova velvyslancování. Mimo to bylo těžko poznat britské stanovisko od sira Nevilla Hendersona, britského velvyslance v Berlíně. Po jeho příjezdu do Berlína se siru Nevillovi přisuzovaly city velmi příznivé nacismu. Dotkl se mnoha svých krajanů tím, že naléhal na rakouský anšlus, a dokonce se už před 21. květnem přimlouval za rozdělení Československa. Říkalo se, že byl z Londýna »požádán«, aby opravil své stanovisko; rozhodně po 21. květnu dělal co mohl, aby vypadal neústupně. Jeho styky s německým zahraničním ministrem nebyly právě šťastné; pravilo se, že s obou stran padla 21. května drsná slova a že von Ribbentrop nakonec doporučil siru Nevillovi, aby nestrkal nos do věcí, po nichž mu nic není, a aby si raději hleděl »vaši trouchnivé staré říše«. O siru Nevillovi se zase povídalo, že řekl Hitlerovi v Ribbentropově přítomnosti, že anglo-německé styky se nikdy nezlepší, pokud Německo bude mít nynějšího ministra zahraničních věcí.

Von Ribbentrop tvrdil Führerovi, že Anglie se ani nehne, aby Německu zabránila v obsazení Sudet. 21. květen ukázal, že tento názor byl nesprávný — ale jak daleko půjde britská vláda v obhajobě česko-slovenské celistvosti? Tato otázka byla nesmírně důležitá ve Führerově rozpočtu. Kdyby mohl být ujištěn britskou neutralitou, cítil jistotu, že Francie by se nehnula, a už dlouho dávno vypouštěl z počtu Rusko. Zcela podle názorů z »Mein Kampf« a ve smyslu politiky, kterou sledovala německá vláda roku 1914, cítil Hitler, že britská neutralita byla nezbytná, měl-li svým lidem poskytnout na podzim fait accompli. Pochod do Rakouska ukázal vážné nedostatky v německé organizaci, málo důležité tam, kde nebylo odporu, ale generální štáb ho varoval, že země není připravena podstoupit evropskou válku. Mimo to byla Siegfriedova linie hotova jen zčásti. A poctivě řečeno, Hitler nikdy nejevil touhu svárit se s Británií, pokud si Británie bude »hledět svého«; ale nebyl si tehdy zcela jist, že britská vláda bude moci dovolit roztržení Československa.

Ze všech zpráv vyplývalo, že Wiedemannovy a Halifaxovy rozmluvy nebyly s německého stanoviska docela uspokojivé. Lord Halifax sice projevil přání, aby se anglo-německé vztahy zlepšily, ale byl toho názoru, že doba není zralá pro celkové vyrovnání. Snad až česká otázka bude s cesty, mohly by Británie a Německo s prospěchem obrátit pozornost k věcem

obchodním, koloniálním, k odzbrojení a k obecné evropské úpravě. V německém duchu, který směřuje k přesnosti, zanechala tato rozmluva nepochybně dojem, že britské stanovisko je stále zdržlivé. Nepodobá se pravdě, že důvěra, kterou měl Ribbentrop a kterou tak jasně projevoval v pozdějších dobách, se zakládala na této návštěvě. Ribbentrop se ve skutečnosti prý velmi zlobil, že Führer jej tímto způsobem obešel. Ale lze sotva pochybovat, že Hitler, zklamaný Ribbentropovým nezdarem v úsilí, zařadit Britanii mezi »protikomunistické« mocnosti, učinil tento další pokus, aby zatlačil Anglii do neutrality a aby ji isoloval od kontinentálních věcí.

Asi v téže době proskočily zprávy o možnosti britského prostředkování v československém sporu. Proto nebyla zpráva o Runcimanově poslání z 25. července úplným překvapením. Byla to anglo-francouzská myšlenka, ačkoli prezident Beneš žádal, aby podnět zdánlivě přišel z Prahy. Bylo jasno podle trvalých a nenávistných útoků německého tisku na Československo a z ustavičně se projevujících nesnází při pražských jednáních, že nějaký zásah byl nutný, mělo-li se zabránit náhlému německému vpádu.

»Nezávislé« prostředkování mělo dvě výhody. Bylo oznámeno, že lord Runciman jede do Prahy, aby pomáhal československé vládě a henleinovcům dosáhnout uspokojivé dohody. Nemohlo být podle názoru britské vlády řeči o tom, že by do věci byla zatažena Velká Británie, poněvadž lord Runciman tu byl jako soukromník. Zároveň přítomnost »neúředního« britského prostředkovatele v Československu snad zdrží Německo od útoku. Tak by se získal čas a uplynuly by nebezpečné letní měsíce. Za osm neděl se mohlo stát mnoho, co by změnilo situaci. Někteří nedůvěřiví novináři v Praze a v Londýně pochybovali o tom, že Runciman hodlá nalézt řešení sudetského problému v rámci československého státu. Jak čas pokračoval, sílilo jejich přesvědčení, že chtějí jednání protahovat, jak nejdéle možno, a zajistit potom sudetským Němcům autonomii, která by jim později dovolila připojit se k Německu. Členové jeho mise, jak se myslelo, se upřímně snažili nalézt řešení v rámci československého státu a nadto i věřili, že se takové řešení dá nalézt, nebude-li se jen Německo vměšovat.

Úřední místa v Londýně dovolovala uvádět ve známost, že lord Runciman se nebude činně účastnit vyjednávání, nýbrž pokusí se jen přivést obě strany dohromady. Kdyby však — říkalo se — vyjednávání úplně ztroskotalo, přišel by nepochybně Runciman sám s nějakým plánem. Měl-li tento plán přivodit plebiscit nebo konferenci mezi Německem a Československem anebo jen obsahovat ustanovení čtvrtého plánu československé vlády, nebylo známo. Vskutku však čtvrtý plán pocházel skoro úplně od lorda Runcimana.

Ať se britská vláda dívala na Runcimanovu misi jakkoli, ve Spojených Státech se na ni hledělo jako na definitivní angažování Velké Británie. O podnětu ustanoviti prostředkovatele, se říkalo, že přišel z Berlína, a je dostatečně svědectví, že tomu tak mohlo být. »Přijímajíc tuto úlohu prostředkovatele, vzala na sebe Velká Británie ve skutečnosti odpovědnost za osud Československa,« napsal 29. července Raymond Leslie Buell ve velmi čteném »Foreign Policy Bulletin«.

Je těžko vědět, co vedlo Hitlera k názoru, že Británie a Francie se nebudou stavět proti vpádu do Československa, ale je jasno, že počátkem srpna už sdílel tento názor s Ribbentropem. Tento se vynořil ze svého prázdninového zátiší a skončil údobí zasmušilosti, které zahájil po Wiedemannově cestě do Londýna. Byl

zřejmě po Hitlerově boku při červencové schůzce s generálním štábem, když Führer rozvíjel svůj plán, napadnout Československo při vyvrcholení německých manévru. Incident v Sudetech, podnícený henleinovci, měl poskytnout záminku. Všechny námitky důstojníků byly odsunuty a bylo jim řečeno, že vůdce má přesné ujištění, že francouzská a britská vláda nebudou bojovat. (Tady je rozdíl od dřívějších zpráv, kde se říkalo, že francouzský a německý lid nebudou bojovat.)

Nepochybně byl Hitler informován o vývoji ve Francii, kde významné osobnosti z finančního světa vylíčily Bonnetovi nebezpečí z toho, kdyby byl Hitler hnán příliš daleko. Těžko říci, do jaké míry měli tito finančníci a průmyslníci obavy ze ztrát, jež by znamenala pro ně válka — neboť mnozí z nich měli značné zájmy v Německu — a do jaké míry byli hnáni svou krajní nenávistí k sovětskému Rusku, zřejmému partneru Francie v takové válce. Obojí asi hrálo roli. Jistě také saarský majetek jedné vynikající francouzské bankéřské rodiny určil směrnicí. Už v červnu se říkalo, že Bonnet se pokusí dělat Flandinovu a Lavallou politiku, ale až do srpna s tím neměl úspěchu pro Daladierovo odmítnutí spolupracovat při tom. Značně asi Hitlera také posílilo, když francouzští socialisté a odboráři zaujali stanovisko proti válce, když ta otázka vyvstala.

Ashton-Gwatkin, člen Runcimanovy mise, letěl 24. srpna do Londýna k rozmluvě s ministerským předsedou a s lordem Halifaxem. Krátce po jeho návratu do Prahy bylo oznámeno, že Henlein pojede do Berchtesgadenu k Hitlerovi. Mluvil se, že snad bude schůzka Hitlera s Runcimanem, ale Chamberlain asi měl za to, že »nezávislý prostředkovatel« se má držet opodál toho, co by později mohlo znamenat nežádoucí zapletení do věci. Proto Runciman žádal Henleina, aby jel k Hitlerovi a vymohl na něm souhlas k tříměsíčnímu příměří, během něhož by se jednání dovedla k uspokojivému konci na základě třetího plánu československé vlády.

Goebbels, Ribbentrop a Göringův pobočník byli s Hitlerem, když byl Henlein zavolán dovnitř; předtím čekal nějakou dobu v předsíni — což podivně připomíná návštěvu Schuschniggovu. Veliká zdržlivost v německých kruzích i u henleinovců zabránila proniknutí jakýchkoli informací navenek. Úřední zpráva, vydaná v Berchtesgadenu, jen pravila, že Henlein na Runcimanovu žádost vyložil průběh jednání a že »v posuzování situace byla sjednána naprostá totožnost«. V Praze pak jednání ještě jednou započala, ale později se ukázalo, že Hitler odmítl příměří. Tímto odmítnutím dal Hitler jasně najevo svůj úmysl likvidovat brzy československý problém. Rozmluva Henleina s Hitlerem znamená tedy počátek »údobí krise«.

Josef Kalmer:

Co se děje v Číně

Dnes jsou si zúčastněné koloniální velmoci vědomy, že těžko mohou vésti válku s Japonskem, jako nemohly zabránit útoku na Čínu. Nedovolují to už ani ohledy na politické poměry v Evropě. Všechny protesty proti japonskému postupu zůstávají na papíře, zatím co Japonsko uzavřelo plavbu na Jangcekiangu a Žluté řece, znemožňujíc také obchod přes Honkong, Kanton a Šanhaj. Mezinárodní řeky Číny mění se v japonské toky a dveře k obchodu v jižní a střední Číně jsou zataraseny.

Válkou proti Číně nejsou však ještě japonské záměry splněny. Japonsko si klade za cíl, dobýt také Sibiře až k Bajkalskému jezeru. Proto pozorujeme pohyb japonských vojsk jižně od poušti Gobi ve vnitřním Mongolsku. Je to velký obchvacovací manévr japonské armády, která se snaží odříznouti Rusko od cesty přes severo-

západní provincii Sinkian a zabrániti tak zásobování Číny ruskými zbraněmi. Kromě toho obnažuje obsazení vnitřního Mongolska ruské křídlo v délce 2000 km. Výpad přes vnější Mongolsko, i kdyby byl sebe těžší, odřízl by celou východní Sibiř a pobřežní provincii s Vladivostokem. Proto má Rusko smlouvu s mongolskou lidovou republikou, která je nárazníkovým státem. A proto je Rusko na Dálném východě tak bdělé.

Ale může Rusko Číně pomoci? Není pravděpodobné, že se Rusko odhodlá válku s Japonskem začít. Jisto je však, že odpoví na incidenty, které by Japonsko vyvolalo.

Může však Rusko vůbec vésti válku? Neměly Ježovy čistky v armádě takové následky, že Sovětský Svaz ztratil nadlouho důležité podmínky úspěchu? Na tuto otázku nemůžeme dáti jednoznačnou odpověď, protože jsme odkázáni na dohady. Přes to lze však říci: co se týče ošacení, výzbroje a zásobování, má armáda standard, jaký nemá v Rusku nikdo jiný. Ruská armáda pozůstává z rolníků a dělníků. I když jsou rolníci nespokojeni, že jejich soukromé vlastnictví bylo převedeno do kolchozů, je přece pravděpodobné, že budou bojovat, jako bojovali za nenáviděného cara. Politická výchova v armádě říká jim mimo to velmi názorně, že na návratu velkostrákařů mohli by jenom porážet. Deportace tak zvaných kulaků, kteří nemuseli být velkými sedláky, nýbrž prostě nespokojenci, přestala. O nespokojenosti dělnictva svědčí okolnost, že vláda zavedla pracovní knížky, do kterých se zapisuje dělníkovo chování. Má to být opatření proti přebíhání z továrny do továrny, ale je pochybné, bude-li mít očekávané výsledky. Nespokojenost dokazuje i to, že některá průmyslová odvětví vyrábějí až 45 procent braku. Nelze tedy vědět, jak se ve válce zachovají dělničtí záložníci.

Důstojnický sbor ruský,

který je ostatně ze všech evropských armád největší, byl už patrně novou kontrolou (po odstranění Ježova) doplněn. Nelze zjistit, do jaké míry se vrátili na svá místa vyšší důstojníci, ale vláda se pokusila vyplnit mezery předčasným jmenováním nových štábních důstojníků.

Otázka, zda Rusko chce a může Číně pomoci, musí tedy zůstat nezodpověděna. Ale jak se chovají Spojené Státy, Anglie a Francie? Je známo, že hned po vypuknutí války povolily tyto velmoci čínskému ministru financí velké úvěry. Není také tajemstvím, že Anglie uvolnila v prosinci 1938 pro Čínu 500.000 liber a Spojené Státy 25 milionů dolarů. Zdálo by se tedy, že tyto státy chtějí Číně pomoci. Ale jak může tato pomoc působit?

Pobřeží Číny je dokonale zablokováno. Dovoz zbraní, střeliva a letadel z Ruska trpí tím, že cesty stačí sotva pro karavany velbloudů. Nevíme, zda je cesta z Čunkinu, kde teď Čankajšek sídlí, přes Sinkian do Sergiopolu – tedy až k první ruské železnici – už dokončena a zda mohou po ní jezdit nákladní automobily. Naproti tomu víme, že cesta z Čunkinu přes čínskou provincii Jünan do britské kolonie Burmy je už dávno hotova a hodí se pro všechny druhy automobilové dopravy. Americký vyslanec Nelson T. Johnson vykonal tuto cestu 2100 anglických mil dlouhou za 17 dnů. Domníváme se, že je to spolehlivý svědek.

Tisíc nákladních automobilů,

které byly zaplacený z amerického úvěru, je už na cestě ze Spojených Států do Rangoonu. Můžeme s jistotou předpokládat, že v Rangoonu naloží válečný materiál a pojedou do Čunkinu. Čína hledá prostředky a cesty, aby mohla ve válce pokračovat. Spojené Státy a Velká Británie budou jí podporovat. Budou bojovat až do těch hrdel posledních Číňanů, aby se zavřené dveře znovu otevřely, aby zas získaly trh 450 milionů lidí, který jim Japonsko vzalo. Ani Spojené Státy, ani Anglie nepovedou však válku. Vedoucí finančníci řekli už v Lon-

dýně několikrát, že britské investice v Číně jsou mnohem menší, než by byly výdaje na válku (o situaci v Evropě ani nemluvě). Není také pravděpodobné, že by Velká Británie sáhla k sankcím proti Japonsku, dokud k takové akci nedají podnět Spojené Státy. Dá se ovšem očekávat, že USA něco podobného připravují. Jisto je, že prezident Roosevelt takovou akci chce. V řeči ze 4. ledna 1939 prohlásil naprosto jasně, že Amerika uvažuje o zrušení zákona o neutralitě – a byla to zřejmá hrozba na adresu Japonska. Mimo to mluvil také o zavedení prohibičních dovozních cel.

Hospodářskou válku

tohoto druhu nemohlo by Japonsko vydržet. Na rozdíl od Číny nemá úvěr nikde ve světě. Vlastní finanční prameny vyčerpalo do té míry, že půjčky, jichž je třeba pro válku, abyvatelstvo téměř neupisuje, a musely být proto převzaty bankami. Nedostatek surovin může odstranit jenom měrou velmi skrovnou, dovoz je zřejmě stále menší. Dovoz zahraničního zboží do severní Číny a do vnitřního Mongolska byl nedávno úplně podvázán, protože tyto oblasti byly připojeny k japonské měně, ovlivňující nepříznivě bilanci japonského zahraničního obchodu. Japonsko, smíme-li tak říci, stravuje samo sebe. V dobytých územích musí Japonsko rdousit především dovoz zboží, které se vyrábí v »mateřské« zemi. Všechno zboží, jehož výroba vyžaduje dovoz zahraničních surovin, smí se vyvážeti z Japonska do Číny jenom pro potřeby armády a nikoli pro obyvatelstvo dobytých krajů. Všechno, co se dá vyvážet, musí se schovávat především pro vývoz do neutrálních zemí, které mohou platit devizami. Při tom však má svět stále větší nechuť kupovat japonské zboží, a Rooseveltova řeč přispěla k tomu jistě velmi silně.

Finanční situace Japonska je jedním z důvodů, proč Rusko ve východní Asii vyčkává. Sovětský Svaz čeká, až Japonsko finančně vykrvácí. Nepočítáme-li vůbec s obětmi na lidech a materiálu, snižují se tím vyhlídky války proti Rusku velmi podstatně.

Vojenské vítězství

Japonska zdá se být v Číně nepochybně. Jak je tomu ve skutečnosti? V Šanhaji vládou dva názory. Čínská armáda je poražena, říkalo se již před rokem, její morálka je podlomena, Japonsko může dělat, co chce, může získat dokonce nadvládu nad celou Čínou. Druhý názor – a zdá se, že je správnější – praví: bojovné odhodlání Číňanů je teprve v počátcích. Japonská vítězství jsou jako vítězství Napoleonovo u Borodina, několik mil před Moskvou. Žádný z těchto názorů není úplně správný nebo nesprávný.

Čínský válečný plán počítal od první chvíle s taktikou průtahů a s pomalým postupem do vnitrozemí. Tak ustupovali Rusové před Napoleonem, ale tehdy ještě nebyly ani letecká zbraň ani motorisované armády. Číňané jsou vyzbrojeni mnohem hůře než Japonci, ale zdrželi japonská vojska u Šanhaje celé čtyři měsíce, ačkoli bylo počasí pro válečné operace velmi příznivé. Teď v zimě boje ustaly, ale jen na straně Japonců. Číňané útočí a znepokojují japonské oddíly. Japonci musí opevňovat vyhořelý Kanton. Jedním z hlavních neúspěchů Japonska je, že po žádné velké bitvě neukořistilo větší počet zajatců, což je jediným bezpečným znamením zdrcující vojenské porážky. (Číňané utrpěli řadu porážek, ale porážka ještě neznamená prohranou válku.) Čínské armády jsou malé a uhýbají. Ale tyto malé armády nechávají všude za sebou guerillové oddíly, které jsou s to přerušovat komunikace, přepadávat malé posádky a podlažovat zásobování japonského vojska. Dříve by se byly guerillové oddíly proměnily v loupeživé bandy, usilující jenom o zajištění vlastního života. Jsouce vyzbrojeny vysílacími a přijímacími stanicemi, mohou však dnes postupovat podle jednotného operačního plánu a jejich spojení s čínským štábem je zajištěno. Protože japonské voj-

sko nestačí obsadit celou zemi a Japonci se musí spokojit se zajištěním železnic, vodních cest a větších měst, je stále dost překvapujících událostí. Mimo to nejsou Japonci s to získat ani jediného významnějšího Číňana, který by se postavil v čelo strany, nadřuzující Japonsku. Číňané, kteří se dali zlákat pro spolupráci s Japonskem, jsou ohroženi atentáty. Ani Vančinvej, který uprchl nedávno z Čunkinu do Honkonu (místopředseda Kuoming-tanu a vůdce pravého křídla) neřekl, že je ochoten spolupracovat s Japonskem, nýbrž jenom žádal, aby se válka skončila.

Japonsko se domnívalo, že může v Číně vést bleskovou válku. Čankajšek, jehož armádu vycvičilo sto německých důstojníků (generál Falkenhausen považuje Čínu za nepřemožitelnou), zmařil tyto úmysly japonského štábu. Vede válku »popelářskou«. Zanechává nepříteli — pouhé nic. Města spaluje, všechny důležité továrny vyhazuje sama čínská armáda do vzduchu, potraviny se ničí. Japonsko musí obstarávat celé zásobování ze země »mateřské«. Obsadilo sice území, které není o moc menší, než je celá Evropa (bez Ruska), ale právě proto jsou japonské zásobovací linie stále delší a guerillové oddíly Číňanů stále početnější.

Nespokojenost v Japonsku dosáhla už takové míry, že princ Konoje musel odstoupit, aby uvolnil místo zástupci vojenské strany, baronovi Hiranumovi. Nedomnívejme se, že japonská propaganda stačí tuto nespokojenost přehlášit. Je lhostejno, dovede-li přesvědčit Japonce, že vítězství je naprosto jisté. Rozhodující je, zda se Čankajšek udrží v Sečuanu a dostane-li dostatečnou pomoc od těch velmocí, které Japonsku nikdy nezapomenou, že v Číně zavřelo dveře dříve otevřené. Tyto velmoci jsou o vnitřní a finanční situaci Japonska velmi dobře informovány. Vědí velmi dobře, že o vánocích odvolalo náhle Japonsko pět divisí ze severočínské fronty a poslalo je na manžuské hranice, protože Sovětský Svaz poslal na Dálný Východ dalších 50.000 mužů. Postup v provincii Šansi, jejíž doly lákají už Japonsko velmi dlouho, uváží.

Dosud se ještě nedá říci, jak všechno dopadne. 25. července 1927 předložil tehdejší japonský ministerský předseda Tanaka svému mocnáři memorandum, obsahující plány Japonska, jak dobýt svět. Toto memorandum obsahovalo větu: »Až se nám podaří dobýt Čínu, budou se nás státy ve střední a malé Asii, v Indii a v jižních mořích bát, budou nás uctívat a poddají se nám. Pak se svět smíří se skutečností, že Dálný Východ patří nám a neodvází se nikdy napadnout nás.« To je tedy plán. K tomu budíž dovolena poznámka, že Čína ještě není dobytá, a svět je ještě dalek ochoty smířiti se s tímto plánem.

Literatura a umění

Edmond Konrád:

Karel Čapek politicky

Kdo sníval, že si jednou na stará kolena sepíše své »Rozhovory s Karlem Čapkem«, teď na trosečných úryvcích prvních kapitol, jež už nikdy nescelí, pozná sem tam odpověď, jakou by mohl dát k různým otázkám. Z nich jedna se teď ozývá dost často: jak přišel Karel Čapek do politiky? Byl Čapek politický člověk?

Více člověk než politický, řekne každý, kdo ho znal. Oběť nesčetných politických útoků a pronásledování, psanec písálků i psavců, terč literárních čekistů i ordnerů, cíl těžké střelby, k níž sváděl náruživost i skutečných básníků, předmět nezralé nenávisti tak zvaných generací — přese vše postrádal pravého

a hlavního příznaku politikova: vášně. Onoho zaujetí, jež z lidí nepatrných dělá fanatiky, ze hbitých náhonců a pleticháře, ze schopných profesionály a z tvůrčích státníků. K politice jako takové byl vztah jeho trpný, jen činorodý mozek, jenž mu do všeho vnukal nápady, a vědomí povinnosti učinily z tohoto zcela nepolitického člověka politickou osobnost.

Spisovatel, kreslíř a fotograf, sběratel lidových hudeb a zahradník, novinář a organisátor v sociální péči o děti byl do politiky bezděky vtažen, a jeho zájem o ni byl citelně menší než zájem o kteroukoli z ostatních věcí, které dělal stejně dobře. Pramen jeho političnosti prozradil se přesně při jedné noční rozprávce v Haagu mezi přáteli z vyslanectví. Zkoušelo se tam, jak definovat pojem »vlast«. Byla citována Šustova definice vlasti z jeho románu »Cizina«. Čapek přerušil své dlouhé mlčení stručně: »Vlast — to je povinnost.«

Nepochybně vroucí přátelství s T. G. Masarykem, jež osobně poznal až jako presidenta, mělo na Čapka vliv i politicky. Lze mít za to, že v jeho umění posílilo složku filosofickou a výchovnou, potřebu mravně poučnou. V jeho myšlení složku ideově programovou. Nicméně politická hřívna jeho byla v něm dávno připravena.

Projevila se po prvé — u maturity. Snílek budoucích »Rozhovorů«, jichž nebude, lituje, že tak podrobně nezvládl jeho mluvu, jako zvládl K. Č. ve svých Rozhovorech zvuk a spád rtů Masarykových. Čtenář si laskavě představ širokou výslovnost Čapkovu, když asi takto o tom vyprávěl.

»A při zkoušce z dějepisu, když jsem všecko znal, inspektor — snad chtěl zprubnout, jestli mě přece nezkoupe — najednou povídá: tak nám tedy ještě na konec povězte základní rysy zahraniční politiky mocnářství rakousko-uherského od války roku šestadesátého do přítomnosti. — Tohle jsme na gymnasiu jakživi neměli, já ostal koukat, kantor zbledl a ředitel zčervenal. A tu se vám mně stala věc: najednou si vzpomenu, jak jsem byl maličký, to jsem ráno vždycky vlezl k tatínkovi se rozloučit do ložnice, než jsem šel do školy, a tatínek četl noviny, »Národní Listy«, on byl mladočech a tam v tom kraji taková místní kapacita, výtečník, víte? Lidi tam uvědomoval, chodili se k němu radit, a tak. A ráno ještě v posteli četl noviny. Ještě cítím vůni jeho tabáku, jak jsem šel dát dobrýtro, a on se ani nevyrušil, jen tak přes rameno mi odpověděl, chvilku to trvalo, a já mu zatím přes rameno četl úvodník, prostě, protože jsem to měl na očích. To se ví, že jsem tomu nerozuměl. Ale tak mě ty úvodníky, co jsem přečetl přes tatínkovo rameno, teď u maturity napadly, bylo to moje jediné zahraničně-politické vzdělání, a tak na inspektora spustím: válkou roku 1866 se zahraniční politika rakousko-uherská ocitla zcela proti národnostní povaze mocnářství a jeho poslání úplně ve vleku zahraniční politiky císařství německého. Spojenecký spolek, později s Itálií rozšířený v trojspolek, odcizil říši rakousko-uherské Francii a Anglii — a takhle vám to sypu furt, kdyby na Míčově náměstí neporoučel Berlín, kdyby mocnářství v zájmu své akční volnosti se sblížilo s Francií, kdyby se na Rusko nehledělo jako na souseda méněcenného . . . no, jak jsem si to pamatoval z těch úvodníků. Ale nemluvil jsem dlouho, kantor

zbled ještě víc, ředitel byl ještě červenější, a inšpektor zamrkal, mávl rukou, povídá rychle: no tak dost, dost, to stačí, stačí. To jste slyšel ve škole, nebo jste si úsudky tvořil sám? — Sám, povídám. A inšpektor se usměje, to je dobře, to je dobře. Vaše názory nejsou ve všem správné, ale myslím, že z vás něco bude.»

Druhé politické vystoupení Karla Čapka zůstalo pokusem a nedočkal se úspěchu. Když vypukla světová válka, dospěl přesvědčení, že by byla jeho povinnost, zkusit za hranicemi pracovat pro osvobození našeho národa. Nebyv odveden, mohl si podat a podal na policii žádost o cestovní pas za hranice, a to do Španěl, kde chtěl, jak do žádosti napsal, jakožto doplněk svých studií estetických a studia dějin umění probadat ony stavební slohy ryze pyrenejské, jež se jinde v Evropě nevyskytují. Pisatel se omlouvá, že vyjma portugalský »estilo manuelino« jména ostatních »estilů« zapomněl. Čapek je ovšem sypal z rukávu.

»Když jsem tu žádost měl podanou, tak za nějaký týden dostanu předvolání na policii, a tam se mě nějaký mladý člověk začal vyptávat: vy máte bratra Josefa. — Prosím, ano. — Byl jste s ním toho a toho roku v Paříži. — Byl. — Bydlili jste společně tam a tam. — Ano, bydlili. — Stýkali jste se tam s těmi a těmi lidmi. — Ano. — Vedly se tam politické rozhovory? — Tu a tam. Nejvíce se mluvilo o malířství a o literatuře. — Neříkal vám z těch lidí nikdo nic o nějaké tajné politické organizaci? A tak dále. Já se nepřestal divit. Na té policii všechno věděli, co jsme s bratrem kdy ve Francii podnikali, každý krok. Pak mě přívětivě propustil, ale za týden jsem dostal žádost zpět, zamítnutou. Se zahraničím bylo utrum, tak jsem začal překládat francouzské básníky, abych aspoň něco dělal.»

To byla pozdější Čapkova »Francouzská poesie nové doby«.

Patřila by snad k tomu období přípravnému ještě podrobnost z dětství: neklame-li paměť, Čapek musil v sekundě či tercii opustit gymnasium v Hradci Králové, poněvadž se na něho prozradilo, že tenkrát byl členem v nějakém dělnickém, tuším, čtenářském spolku. Jenže to nebylo politikum ve vlastním slova smyslu: »Já tam nešel z nějakého uvědomění, vždyť jsem byl špunt. Ale měl jsem dělníky rád, protože jsem je poznal, když jsem si vzpomněl učit se malbě na porculánu. To jsem vám denně vstával o půl šesté a běžel tři kilometry k jednomu starému malíři porculánu, to se mně hrozně líbilo, hlavně ta práce na největší oblině, víte, kde je to nejzahnutější, protože jak jen o vlásek přetáhnete, to už se nedá napravit. Na ty lidi jsem si zvykl a vzpomínal jsem, tak jsem šel do toho spolku.»

Teprve sláva přivedla Čapka v přímý styk s politikou, vlastně s politiky. »Loupežník« a »R. U. R.« velmi náhle jej postavily na výsluní, a skrze presidenta Masaryka seznámil se básník, nemnoho více než třicetiletý a s počátku mírně udivený svým náhlým významem, s mocnými tohoto světa, především pak této země. Na místě prvním byl to Antonín Švehla, a Čapek měl úmysl, zmařený smrtí, napsat v dohledné době svoje »Rozhovory s Antonínem Švehlou«. Náběh k nim se, tuším, vyskytl již svého času v »Lidových Novinách«. Zájmem, jež politické osobnosti

o Čapka projevily, rozšířil nenáhle o jejich přítomnost Pátečníky, společnost původně jen uměleckou. Zájmem tím si Čapek nenáhle uvědomil, že má tak zvaný vliv, a začal ho užívat k tichým, ale přehojným skutkům, jejichž podstatou bylo dobrodiní, přimluva a ochrana. Nedávno Jaroslav Durych Čapka, zatím již zesnulého, obvinil, že jeho vlivem bylo proti němu, Durychovi, zakročeno. Ve skutečnosti bylo tomu právě naopak. Pisateli je známo, že Čapek zakročil ve prospěch Durychův. Což nebudiž čteno jako polemická odpověď, ale jako příznačný rys Čapkovy stále drobné práce kulturně a sociálně politické — i konečně jako příznak rozdílu mezi tím, co Čapek skutečně dělal, a co se místo toho o něm říkalo.

Je-li třeba nějakého tištěného dokladu o tom, jak na Čapka působily politické poměry a politický život, buď doporučena mimo jiné četba malého fejtonku o tom, co je kompromis, a je-li dvojka něco samostatného, či jen kompromis mezi jedničkou a trojkou. Také se hodí, kromě statí, vztýčených v obecnou známost, »Sny redaktora Koubka«. Takhle počínala tedy, z básnickových styků s muži vlády, činnost Čapkova vnitropoliticky. Její základní i konečný směr zůstal vždy týž: vyrovnávat, smiřovat, sblížovat protiklady, vyhlazovat zášti, odklízet překážky, škrtat malichernosti, posilovat společenství a zvedat úroveň ke chvále česko-slovenské kultury v rámci ducha evropského a světového. Neuznával pravici a levici. Rozeznával jen kvalitu od nekvality. A měl podivuhodný smysl pro českost.

Svou zahraniční politiku Čapek začal taktéž bezděky, byv do ní vtažen svým světovým úspěchem. Její praktický počátek má na svědomí londýnský Penklub svým pozváním, aby Čapek přijel do Anglie. Oplatil jí pohostinství »Anglickými listy«, jež mu tam zjednaly oblibu bezmeznou. A uvedl v činnost Penklub pražský. Pravím: v činnost, neboť Penklub ten už rok existoval z podnětu zesnulého Františka Khola. Jenže ta existence byla víceméně theoretická, mezinárodní život se svým kulturně politickým dostřelem do ní vjel teprve Čapkem, jenž ji vymanol z ušlechtilé akademičnosti pražského literárního sdruženíčka, snažícího se leda o nějaký vzdělaný večírek.

»Přítomnost« již svého času otiskla zběžný náčrt politického života v Penklubech. Vypsát činnost Čapkovu, bylo by jen opakování toho náčrtu, rozmnoženého k jeho chvále o bezpočet podrobnosti. Neboť on byl i tehdy, když se vzdal předsednictví, vůdcím a podnětným duchem všeho podnikání Penklubů v Česko-Slovensku. Bude-li přes to řeč o některých těchto podrobnostech, tedy jenom natolik, nakolik z nich jasněji vysvitne Čapkův vztah k politice vůbec.

Vztah, jak již vylíčeno, v podstatě trpný, prostý oně rozkoše vášnivcovy a pramenící jen z pocitu povinnosti: tohle a tohle by se mělo udělat. Zvratné a neosobní české »by se mělo« pro Čapka vždy znamenalo nezvratné a osobní »musím«. Pročež nechutí vzdychl, vyhrnul rukávy a dal se do toho podle hesla, které jednou pronesl, vrátiv se domů z úmorné akce: »Pravda vítězí — ale dá to fušku.»

V zahraniční i vnitřní politice základní a konečný směr byl zcela stejný: vyrovnávat, sblížovat, posilo-

vat společenství a zvedat úroveň. Stále obviňován z vlastizrady, internacionalismu a volnomyšlenkářství, tento metafyzicky zaujatý a osobního Boha blízký filosof po celý život zahradničil na zahradě světa, aby mladá a útlá sazenička českého ducha tam měla co nejlepší půdu a nejvíce slunce i vláhy. Pisatel by nerad vzbudil zdání, že podléhá svodu slovní hříčky, shledává-li, že Čapkův vztah k politice byl zahradnický: něco zasadit, něco pěstít a ošetřovat, přimět k růstu a očisťovat od hmyzu — práce, která u nás je zvláště perná.

Ale toto zahradnictví v politice Čapkově bylo již objeveno dříve, než na těchto stránkách. Kterýsi bojovný a vojácký odpůrce v nějaké polemice, snad Medek, snad Durych nebo někdo z jejich družiny, už nevím, posměšně Čapka nazval zahradníkem, naznačuje tím, že je Čapek duch krotký a mírumilovný, jenž se do chlupských klání nemá plést. Vskutku tím do jisté míry postihl Čapkův podstatný rys: nedostatek rozkoše z boje, malou vášeň ke rvačkám. Čapek opravdu bojoval dost nerad, jen z vědomí povinnosti nebo z pocitu krivdy a bezpráví, když se mu nějaké »mělo by se« změnilo v »musím«. S povzdechem vyhrnoval rukávy a nechtutně začal. Ale dal se do toho, řečeno po shakespearovsku »tak dobře, jako kterýkoliv jiný chlapík ve Staré Anglii«. Nikdy ho při tom neopouštělo vědomí, že je boj v podstatě činnost záporná a bořivá. Bojoval mrzutě, s pocitem, že maří časem na dílo neplodné, po němž málo zbude. Ze hladu po činnosti kladné a tvořivé tryskala jeho hluboká náklonnost k míru.

A tudy navazovala jeho politika na jeho češství: učinit vše a podporovat vše, co zachová i přispěje zachovat v míru svobodu vnější i vnitřní tomuto národu a této zemi, aby v ní mohl dělat věci kladné a tvořivé. To byl jeho hluboký pacifismus ve službách republiky, kterou však kladl nad ten pacifismus. Toto hodnocení ho mezi prvními vedlo k nejtěsnější spolupráci s armádou, jakmile nabylo převahy zdání, že bude válka. Nejen úřední oznámení, ale řada písemných dokladů a svědků, mezi nimiž pisatel má čest být, bude moci podrobně vylíčit, jak převelikou, podnětnou a obratnou práci tento zahradník pro vojáky vykonal. Ani tehdy však nepouštěl se zřetele své zahradnické představy o politice, že mír a svoboda jsou předpoklady tvořivé práce. Že každý národ a každý jedinec je rostlinka v zahradě světa, jež zasluhuje pěstění.

Kdesi ve svém španělském cestopise praví, že rozdílnost množí život. Odtud jeho praktický a konkrétní smysl pro snášelivost národní, náboženskou, politickou a plemennou. Tato snášelivost je jediný jeho internacionalismus, internacionalismus kultury, ducha a dobré vůle. Mezinárodní vztahy jako ochrana národních svobod a bezpečí, jejich vzájemného uznávání. Proto jeho intervence ve prospěch maďarské literatury z království na Slovensku (pokud ovšem nebyla iredentistická). Odtud jeho zvláštní ohledy na kulturu slovenskou, jež vedly k založení Penklubu v Bratislavě. Odtud jeho podněty k rozhlasovým rozmlouvám s Němci v republice, jeho slavná debata na zasedání Výboru pro duševní spolupráci při Společnosti národů, jež se konalo, myslím, v Pešti a týkalo se předmětu na pohled akademického: o latině jako mezinárodním pojítku národních kultur středověkých. Ve skutečnosti byl to velmi konkrétní zřetel k universalismu jako štítu pro malé a ohrožené národy. Jak

konkrétní tento smysl pro nebezpečí byl, dokazuje drobný pokyn čs. delegátu pro barcelonský sjezd Penklubů (kde běželo o vyvrácení nepravdivých obvinění se strany jiného malonárodního Penklubu): »A nezapomeňte pořád říkat: Španělsko a Katalánsko«. Delegát shledal, že toho pokynu nemůže užít. Poznal záhy, že musí říkat jen »Katalánsko«. Barcelonští vlastenci o ničem španělském nechtěli ani slyšet. Současný stav občanské války pod Pyrenejemi je žalostný doklad, oč prozíravější než Katalánci byl Čapek, jenž se vyjádřil: »Bojím se, že tenhle integrální nacionalismus se svými přehradami znemožní organizaci Evropy. Bezvýhradné nacionalismy vedou k válce, kde silnější národ vyvraždí nebo aspoň zmrazí národy slabší«.

Netřeba tu rozvádět, v jaké míře tento a všecek Čapkův politický názor byl ovlivněn humanitní demokracií Masarykovou. Čapkovo bylo neúnavné jeho uskutečňování v nesčetných člancích, příspěvcích, dopisech, rozmlouvách, návštěvách. Čapkův byl nepřetržitý sled myšlenek, co »by se mělo«, a co tedy »musil«. Vydával se každým dechem z nekonečného úsilí přispět bezpečí svého lidu jejich šířením a prováděním. Bohatý zahraniční ohlas dával mu důvodnou víru, že se tak děje s úspěchem.

Teprve záříjový pád těchto myšlenek, pád za hranicemi, ukázal, jak daleko skutky zůstávají za slovy. Tehdáž autor »Bílé nemoci« ve své obraně proti pomlouvám, že za mobilisace zbaběle utekl, v obraně, jež se bezděky stala jeho tragickým závěrečným vyúčtováním, tehdáž autor »Matky«, jež klade ručnici do synáčkových chlapeckých rukou, napsal, že se hlásí k poraženým, »a to do všech důsledků«. Jak dalekosáhlé ty důsledky budou v jeho vlastní duši, tak dalekosáhlé, že podlomí tělu jeho odolnost proti bacilům epidemie, sám netušil, když přátelům telefonoval chraplavým hlasem: »Foltýn? Odpočívá. Nemůžu nic dělat, mám chřipku«.

Nebyla to jen tak chřipka. Jeden z vědců, kteří přišli ošetřit nemocného, po jeho smrti naznačil, že někdy hluboký citový otřes, nesnesitelná duševní bolest, veliké zoufalství dovede se v tělesném stavu člověkově projevit neurvalou zdravotní krizí, proti níž tkáně jsou bezbranné: »Některá nemoc je jen fyziologická forma zoufalství«. A tak v jistém smyslu, ne zcela přeneseném, básník »Bílé nemoci« na ni také zemřel. Přihlásil se k poraženým do všech důsledků.

Pavel Hofman:

Kus nezvrhlého umění

Ani pražská dramaturgie to též nemá lehké. Operní scéna na tom ještě není tak zle, tady lze dlouho vystačit klasickým repertoárem. Ale co činohra? Ta se bez novinek trvale neobejde, a kde je má u nás chudák dramaturg vzít? Kde je má dnes vzít?

Domníváme se, že by mohl a měl sáhnout t. č. k posledním dramátům heroické trilogie Františka Závřela. To je dnes totiž, zdá se, jediná možnost, jak by mohlo obecnstvo poznat na jevišti konečně jednou též zaručeně nezvrhlé umění. Umožnilo by se mu tak srovnávat a hodnotit. Vskutku, nová dramaturgie by si tu mohla zjednat trvale zásluhy o výchovu našeho divadelního publika.

Slyšíme ovšem povzdech dramaturgův: české divadlo — také jeho pokladna — má svoje zkušenosti s Frant. Závřelem a první část jeho trilogie, »Kristus«, prošla

už naší neoficiálnější scénou ... a projít znamenalo propadnout. Chápeme tedy povzdech každého příštího šéfa činohry nad naším návrhem, neustupujeme však od něho. Proč nezkusit znova?

Žel bohu, pro spojené rozpaky dramaturgovy a pokladnickovy nemáme jistoty, že se shledáme s novými dramaty Frant. Zavřela na našich jevištích. A přece si doba žádá, abychom konečně i u nás poznali nezvrhlé umění. Co zbývá? Chceme se aspoň podle svých chabých sil pokusit, abychom před svými čtenáři rozvinuli zásady páně Zavřelovy hrdinské trilogie v celém jejich osobitém původu.

Peníze jako dramatický motiv

Trilogie, skládající se z dramát »Kristus«, »Hus« a »Nietzsche«, má společný název HEROIKA. Autor, jak zřejmo, chtěl v našich malých a o malosti svědčících poměrech sám vhodně zdůraznit velikost své tematiky, monumentalitu svého uměleckého zření vůbec a zejména svého pojetí tragického hrdinství.

Starší klasikové stavívali svoje tragedie na konfliktech dobra a zla, práva a bezpráví, osudu a vzpoury proti němu, lásky a zhrdnutí a na podobných více méně hlubokých protikladech. Jejich hrdinové bojovali proti silám, jimž pravidelně nebyla upírána všechna velikost; takový Shakespeare šel tak podezřele daleko, že viděl i v Shylockově zápase boj za určité právo — omluvme ho, nemohl ještě číst Protokoly sionských mudrců, aby byl věděl, že žid chce vždycky jen bezpráví.

Nezvrhlé dramatické umění pojímá ovšem heroismus docela jinak. V boji proti jeho hrdinům může stát jen dvojí druh lidí: ti, kteří za to berou peníze, a ti, kdo jim je za to dávají.

Hm ... Napište to do večerníku a můžete mít úspěch; napište to do dramatu a úspěch se nedostaví. Nedostavil se už při Zavřelově »Kristu« na Národním divadle. Evangelia znají, pokud víme, právě jen Jidášových třicet stříbrných: jak málo špíny pro ducha, odkojeného moderním žurnalismem! Pan Zavřel s ní ovšem nemohl vystačit. U něho farizejští nepřátelé Kristovi pracují výlučně penězi: »Tady máš zálohu,« »Zaplaťte jí,« »Rekl jsem stokrát, aby se jim daly peníze,« »Zajímala by mne jediná věc: kdo ho platí,« »Jde si pro peníze,« »Kolik chcete?«. Stejně vypadá souhrn evangelíí v režisérských poznámkách: »Z jejich gest i tlumených výkřiků je vidět, že jednají o vyšší obnosu, na které se nemohou dohodnout,« »Dává jí peníze,« »Po krátké rozmluvě, arci tlumené, vtiskne každému do ruky peníz,« »Dává jednomu po druhém penízec atd. do nekonečna.

Není tomu jinak ani v »Husovi«. Čím jsou v »Kristu« farizeové, tím jsou v »Husovi« táborští kněží a žáci Chelčického. »Pošli jim peníze!« velí Zavřelův Zikmund. »Stalo se,« odpovídá mu jeho generál. V tomto bodě je dokonce nutno přiřknout autorovi historický primát. V pěti letech protitáborské literatury se dosud nikdo neopovážil prsknout po tábořských a bratrských kněžích slinou téhle propagandy: na to přišel až vlastenecký spisovatel našich dnů, p. František Zavřel. Škoda, že jej na základě jeho historických dramát nelze usvědčit z hlubší znalosti české historie; jinak bychom se mohli zeptat s podivem, jak to, že nic neví o tom, kde tenkrát na české straně prokázane brali od nepřátel peníze, aby jimi financovali svoje protitáborské tažení až k Lipanům, kde potom — jak žaluje kronikář — pobili mocné tábořské kněze Prokopa Velikého, Prokūpka a mnoho jiných páně Zavřelových »žáků Chelčického«, podplacených humanistů a defaitistů, ku podivu bojujících do posledního dechu.

Jak řečeno, propaganda tohoto druhu může mít na čas úspěch ve večernících; jsme však zvědaví na to, jaký úspěch by měla na jevišti. Chtěli bychom vidět,

najdou-li se u nás diváci, kteří by tleskali tomu šplíchnutí špíny po slavných synech národa.

Hrdina každým coulem

Jistý Goethe, dosud neočištěný z podezření zednářství, postavil kdysi na jeviště hrdinu, jemuž v prsou sídlily dvě duše. Tento literát výmarské éry nebyl v tom ostatně ani první ani poslední; vždyť už u starého Homéra někdy začíná jinak málo hamletovskému Achilovi »srdce v chlupaté hrudi dvojakou uvažovati«.

Je jen přirozeno, že v nezvrhlém umění není místa pro tak úpadkový typ hrdiny, rozpolceného vnitřními sváry. Zavřelův rek je každým coulem hrdina. Jeho Kristus (»silou a mládím nabitý muž kovové tváře« — nu dobrá, ale jen aby ho publikum poznalo!) dělá všechno, aby se dostal na kříž, kam mu zlý Satan brání v přístupu. Jeho Hus přímo vleče za sebou k hranici zlomyslného kardinála, který ho k ní nechce pustit — nu, t o m u říká hrdinství!

A zase: chtěl bych to vidět na jevišti. Naše divadelní obecenstvo je pořád ještě zvyklejší vidět na scéně takovou Johanku z Arku, která jednu chvíli nestatečně uhýbá smrti, nebo takového Jánošíka, který se nestydí schovávat se před biřici. Co by tihle naši lidé řekli nezvrhlému umění a jeho konečně stoprocentním hrdinům?

Drama, toť diskuse

Rozumí se samo sebou, že p. Zavřelovi je diskuse prvo počátečním hříchem člověka. U něho jsou farizeové »všichni pro diskusi«, která jim je »strunou obzvlášť milou«; v husitských Čechách je pro diskusi jen »pan Chelčický z Chelče« a cháska jeho pacifistických humanistů. Zavřelovi-ideologu je diskuse hlavní zásadou rozkladu; ale pro Zavřela-dramatika je diskuse hlavním, ba vlastně jediným principem konstrukce. Veliká většina scén celé jeho trilogie je jen a jen diskusí.

Zavřelovi hrdinové na jevišti téměř ani nedělají nic jiného nežli diskutují — a při tom ovšem diskusi proklínají. Pravda, v historické skutečnosti tomu tak docela nebylo. Ježíš evangelíí už jako hoch diskutoval s farizeji v chrámě; Hus šel na hranici za právo na svobodnou diskusi, jež pak bylo v Čechách prvním ze čtyř artikulů; husitští Čechové stále znova a znova žádali od celé Evropy diskusi, chtěli si ji vynutit svým bojem, za jehož nejvyšší úspěch považovali pozvání do Basileje... k diskusi; Nietzsche nad ničím tolik netruchlil jako nad tím, že nemá přátel, dorostlých jeho výšky, jimž by mohl dávat a od nichž by mohl brát, civilněji řečeno, s nimiž by mohl filosoficky diskutovat.

Skutečnost tedy ukazuje, že p. Zavřel demonstruje svoji protidiskusní tendenci na nevhodných modelech. Mnohem lépe by mu tu byli mohli posloužit velekněz Kaifáš, jenž nechtěl ve své diecési trpět diskusi o pravdách Starého zákona, a císař Zikmund, který nelitoval krve ani peněz, aby v Čechách potřel režim svobodné diskuse, jenž tam dvacet let řádl.

Osoby dramatu

V jednom směru je to v Zavřelových dramatech jako v jeho oblíbených státech: jejich hrdinové neustále mluví o tom, jak je nutno povznést lidi z jejich nízkého živoření k vyšší individualitě — a kolem těchto hrdinů klesají při tom individua na materiál vůdcovských kalkulů, na čísla bez tváře a jména.

To je pravda do slova a do písmene. Valná většina osob páně Zavřelovy trilogie nemá vůbec jmen, nýbrž jen čísla: první, druhý, třetí, čtvrtý, pátý, farizej; první, druhý, třetí, čtvrtý, pátý žebrák; 1.—10. voják; 1.—6. hejtman; 1.—3. posel; 1., 2. horolezec, 1., 2. posluchač filosofie, 1., 2., 3. katův pomahač, 1., 2., 3. vyzvědač, 1., 2., 3. žena... všechno pěkně očíslováno jako v kriminále.

Věčná škoda, že tato číslovací soustava nebyla vyna-

lezena už dřív: mohli jsme mít v »Králi Learu« 1., 2., 3. dceru a v »Caesarovi« 1., 2., 3. triumvira. Jenže autoři jsou nepolepšitelně konservativní; teď už i ten Walt Disney zindividualisoval 7 trpaslíků ve Šmudlu, Prófu, Kejhala a jak se ještě jmenují. Takže opravdu snad jen horlivý hlasatel individualismu František Zavřel dokázal proměnit na své scéně veliké individuality, jako byli Chval Řepický z Machovic, Zbyněk z Buchova, Bohuslav ze Švamberka, Jan Hvězda z Vícemilic, Jan Roháč z Dubé, Příbík z Klenového v hejtmany čís. 1.—6.

Poměr k realitě

Poznali jsme již celkový ráz páně Zavřelových dramát i jejich živý inventář; zbývá přihlédnouti k tomu, co by v jiných případech bylo možno nazvat duchem dramatu.

Co je tedy pro Frant. Zavřela smyslem mysteria na Golgatě, jakým výsledkem je u něho odměněno Kristovo hrdinství? — Kristus vypudí Satana z lidských duší a ponechá mu jako jeho poslední útočiště... židy, do nichž Satan vjede a promění je v stádo vepřů. Efektivním závěrem hry je pak kankán farizeů číslo jedna až pět, »ponurý tanec běsů a příšer«, jež svými strašidelnými gesty naznačují, že Kristovou obětí nadešel pro nešťastnou zeměkouli čas, kdy židé smejí etablovat úrokové otroctví, prznit arijskou rasu a chodit do kaváren.

Člověk by se málem divil, že autor této scény kdysi dříve prohlašoval před lidmi, kteří se ještě na to dobře pamatují, jak je hrd na to, že i v jeho žilách koluje židovská krev. Dnes se musí v hrobě obracet chudák jeho babička, dcera »Schutzjuda« Streisslera ze statku pana Nevoly u Trhové Kamenice.

Zavřelův »Hus« je osnován na zcela moderní myšlence, že Žižkova velikost spočívala v hromadném odpravování humanistů a pacifistů, kteří mu za Zikmundovy peníze chtěli rozložit armádu »duchem Chelčického«, hlásaným tábořskými kněžními. Skutečnost, ostatně dobře známá, je taková: táborští kněží byli smrtelnými nepřáteli Chelčického, jehož učení potírali ještě prudčeji než on potíral jejich; táborští kněží byli tak málo humanisty, že jim jejich protivníci neustále vyčítali, že nejen navádějí k prolévání lidské krve, nýbrž že prý ji prolévají vlastníma rukama. A byli tak málo pacifisty a defaitisty, že, bojovali až do konce, až do Lipan. Kapitulanty by tam byl p. Zavřel našel jen na druhé straně, tam, kde se vytykalo tábořským kněžím, že jako »škůdcové země« nechťejí ustát od války a odmítají basilejskou arbitráž. Toto kapitulantské panstvo nakonec masakrovalo tábořské kněze a jejich věrné, když se předtím musilo na svých vlastních porážkách přesvědčit, že kázeň Tábora nerozložil ani pacifismus Chelčického, ani zlato koncilu a císaře.

Poslední část páně Zavřelovy trilogie »Nietzsche« je věnována »Vůdcům nové Evropy«. Jim totiž podle něho veliký přehodnotitel všech hodnot »připravoval cestu«. Což se v dramatech dokazuje jednak sáhodlouhou diskusí Nietzscheho s Dostojevským a s Napoleonem, jednak závěrečným bengálem, kdy nemocného filosofa odvázejí do blázince za zvuků Giovinezzy. Načež se ještě »před diváky objeví Řím a Mussolini. Následují velká města evropských států s jejich vůdci.« V době, kdy trilogie vyšla, si heroický autor ještě netroufal přímo jmenovat některého z nich.

Nezvrhlé umění se rádo dovolává svého kladného poměru k realitě: jak tedy vypadá skutečnost v případě Friedricha Nietzscheho, připravujícího cesty »Vůdcům nové Evropy«?

Jeho nebožka sestra, odedávna blízká těmto vůdcům, po dlouhá léta zavírala před veřejností Nietzscheův archiv a vydávala z něho jen skrovný výběr. Ještě za výmarského režimu žádali různí liberální a marxističtí intelektuálové, aby byl konečně otevřen celý archiv.

Sestra vytrvale odmítala a archiv zůstal veřejnosti nepřístupný až dodnes. A ještě ani dnes nešíří ti, jimž prý Nietzsche připravoval cestu, jeho sebraná díla, nýbrž nejvýše jen zcensurované ukázky z některých jeho knih.

Nelze se tomu divit. Vždyť jinak by se musili překvapení strážcové koncentračních táborů dovědět, že »připravovatel jejich cest« považoval za v y š š í l i d i muže pochybovačného a smělé zároveň. Kdo z nich by se potěšil z Nietzscheovy poznámky o tom, že »moc ohlupuje«? Propagandisté z velikých žurnálů by sotva našli zalíbení v jeho výroku: »Ještě sto let novin, a duch sám bude ubit.« Norimberští zákonodárci nemohou dobře chtít rozšiřovat Nietzscheovo výsměšné odsouzení »morálně velkohubého humbugu antisemitů«. A jak dáti čist Nietzscheova slova: »Kolik prolhanosti a bahna patří k tomu, nadhazovati v dnešní směsici Evropy rasové otázky!« — Tak pravil Zarathustra.

Kdyby u nás platily norimberské zákony v celé své přisnosti, musila by být páně Zavřelova trilogie vzata z knižního trhu, jedna babička není bohužel zcela v pořádku. My však končíme, čím jsme začali, totiž přímluvou u příslušných instancí: Uveďte Heroiku na jeviště! Ať naše obecnost konečně pozná též nezvrhlé umění.

doba a lidé

Karel Poláček:

Věk rychlosti - a jiných věcí

II.

O chůzi

Zapomněli bychom na nohy, kdyby nám je nepřipomínali sprinteři, lyžaři a jiní sportovci, kteří potřebují nohou k výkonům. Ale v tomto věku strojů, shonu, při tom poskakování a prudkých pohybech se zapomnělo na nohy, jakožto dopravní prostředek. Zdá se, že v dnešní době skoro úplně vyhynuli poutníci. Vandrovní, který se dnes ubírá po silnici, je asi taková zvláštnost jako poštovní postilion. Každý takový osamělý chodec je podezřelý četnické hlídce. Staré, hrbolaté silnice bývaly vroubeny sochami svatých, jež vybízely poutníka k zastavení a zbožnému rozjímání. Poutníci, kteří směřují k památným místům a zázračným studánkám, skoro již vyhynuli. Asfaltová silnice, oživená rachotem strojů, je cizí kolébavému a váhavému procesí, jež s nábožnými písněmi se ubírá za posvěcenou korouhví. Zcela přehnaná a groteskní by byla představa pobožného procesí, které se šine po autostrádě.

Snivý barvotisk biedermeyeru doplňuje postava utrmáceného poutníka, jež oddychuje ve stínu košatého stromu nebo hasí žízeň u studánky. Technický pokrok změnil ráz krajiny. Místo kamenných soch a obrázků svatých zdobí moderní silnici benzinové stanice a křiklavé reklamy. Železniční síť rozrýváji zemi, parostroje s hlukem vnikají do věkovitých skal. Stroje oživily i nejmramlklejší krajinu, ale zaplašily obraz poutníků a s ním i mnoho jiných obrazů, které vyznačují váhavý a idylický věk. S řemeslnickým tovaryšem na vandru vyhynuli přespolní hauzírnicki; k vyhynulým druhům náleží krčmáři, kteří stojíce na prahu zájezdního hostince s přívětivou pokorou vítají hosta. Tyto podoby souvisí s představou koléba-

vých dostavníků, s obrazem formanů, zardělých a se sípavým hlasem. Tenkrát se svět váhavě pohyboval za cinkavého doprovodu koňských postrojů; dnešní svět se řítí za rachotu strojů a za hučení motorů. Kdysi se nad krajinou vznášelo hejno čápů; dnes vrčí kovová letadla.

Jest ovšem jisto, že nohy jako dopravní prostředek mají prakticky zcela malou hodnotu; dávno v zapomenutí upadlo přísloví »spěchej pomalu«. Zdá se však, že člověku nedal Stvořitel nohy jenom k chůzi, ale také jako důmyslnou pomůcku při přemýšlení. Filosofové shledali v lidské postavě symbol. Vztyčený trup korunuje hlava na znamení, že mysl má směřovat k nebi; nechť se duch lidský vznáší nad propastí; při tom nohy stojí na zemi, aby bylo řečeno, že člověk nesmí opustit pevnou půdu pod nohama. Neboť tato země je »kolébka moje i hrob můj«.

A tak moderní dopravní prostředky způsobily, že takřka úplně upadla v zapomenutí chůze, ona bloumavá chůze bez cíle, chůze přemítavá, uvažující, rozjímavá. Je zajisté velmi pochybné, že by tento věk zplodil školu peripatetických filosofů. Považujeme za vyloučeno, že by se za volantem zrodil nový Aristoteles, Sokrates či Platon. Automobil, tím méně letadlo, nedá světu Descarta nebo Spinozu. Ze žádného automobilového závodníka nevznikne Schopenhauer. Věru, v letu nelze stvořit filosofický systém, za poskakování a v prudkých pohybech nedá se uspořádati kategorie duchovních hodnot. Uprostřed ticha a samoty se rodí myslitel, na jehož mozkou závisí, jakým směrem se bude ubírat pokrok lidstva. Věk rychlosti naplňuje vesmír ohlušujícím rachotem a režim, inspirovaný strojem, vylučuje samotu. Za této doby je naléhavě podezřelý samotář, osamělý poutník, dumající za váhavé a bludné chůze. Moderní režim, nesnášlivý a podezírající postavil soukromé myšlení pod přísnou kontrolu; neboť nic tak neohrožuje veřejný pořádek dnešní společnosti jako osamělá hlava, v níž se rodí převratné a pobuřující myšlenky.

Po asfaltové silnici nemohl by se pohybovat hlouček učedníků, jenž následuje svého mistra, aby naslouchal jeho osvěživým myšlenkám. Neboť učitelova slova by zanikala v rachocení těžkých nákladních vozů. Škola peripatetiků by se nedovedla soustředit v rozjímavém sledování myšlenky, protože by musila neustále uskakovat před běsnivým autem, které bezohledně stříká blátem na všechny strany. Nemůže také škola peripatetiků se držeti, poslušna ustanovení dopravního řádu, pouze jednoho směru, neboť směr lidských myšlenek jest, jak známo, klikatý a chůze filosofova se přizpůsobuje jeho myšlení.

A tak je pochybné, že by dnešní doba, věk rychlosti, věk shonu a nakupených, zmitajících se zástupů, mohl dáti světu nového filosofa, který by se pokusil uspořádati vesmír podle své soustavy. Mohl by dnešní filosof nalézt samotu, onu plodnou samotu, kde by mohl naslouchati pouze hlasům svého nitra? Není taková samota. Do úvah myslitelových řinčí vozy elektrické dráhy a klaksony vřeští jako vzteklé opice. Do filosofových přemítání chroptí rozhlas, který zve obecnost k ranní půlhodině; řve sportovní referent, který s upoceným nadšením popisuje výkony na fotbalovém hřišti, a hulákají naduté projevy demagogů. Nebude tedy filosofů, a bez filosofie se svět zastaví, život zpustne, stroje zrezaví, neboť jim dojde dech,

a z gigantických staveb, které hlásají slávu dnešních vládařů, se stanou rozvaliny.

Nejen v dnešním věku, ale ve všech dobách byl myslitel praktickými lidmi považován za nedochůdce, lenocha a člověka nevážného pro snivou tvárnost, roztržitý pohled a váhavé pohyby. Rodiče lomí rukama nad zamyšleným dítětem a zoufají si, co z něho bude; učitelé kárají málo čilé žáčky; sangviničtí šéfové soptí nad podřízenými, kteří nepřiměřeně mnoho přemýšlejí. V každém čase měl přednost před snivcem člověk poskakující, člověk, který se vrtí, který se řítí s aktovkou v ruce, člověk telefonující a konferující. Tento muž sluje praktickým a jest mu předpovídána budoucnost. Není čas na vyměňování myšlenek; myšlenky se vyměňují pouze v inserátech sňatkových podvodníků. Místo hovorů olympských nastaly nám konference, schůzovní debaty, ankety. Větší váhu než osamělá myšlenka má resoluce, na které se usnesla valná hromada.

Evangelium nevzniklo v běhu. A Kristus dobře věděl, proč si za své apoštoly vyvolil rybáře a pastýře, tedy chudé a podle názorů majetníků a lidí praktických, lenochy. Neboť takový lenoch, spíše než praktikus, bývá dobrosrdečný a mírumilovný. Kdyby v tomto smyslu všichni lidé byli líní, pak by asi nebyly války. Nedovedeme si totiž představit, že by armáda lenochů se řítila na nepřitele s ctižádostivým úmyslem, že ukořistí prapor. Ctižádost a pýcha nejsou obsaženy v duchovním inventáři chudých duchem. Rybář sní nad tichou vodní tůň a jeho myšlenky jsou pokojné. Pastýř sedí na vrcholku hory, kam nedoléhá zmatený ruch světa; zíraje na oblohu věčnou a zářící, sprádá myšlenky užitečné nikoli pouze pro sebe, ale pro celé lidstvo. S těmito muži chodíval Ježíš mezi vlnícími se klasy a sděloval s nimi myšlenky lahodné a povzbuzující.

Nepovolal k sobě ani bankovní ředitele, ani tajemníky, ani konsulenty, ani tajemníky či okresní důvěrníky a pořadatele. Nemohl potřebovat žádných lidí s aktovkami, které obsahují návrhy, dobrá zdání, expertisy a jiné písemnosti. Tyto lidi by nanejvýš mohl shromáždit za konferenčním stolem a tam s nimi promlouvat jen o myšlenkách, které něco vynášejí. Bylo by pochybné posílat do světa farizeje, zákoníky, penězoměnce a jiné lidi praktické, aby jřouce, učili všechny národy. Penězoměncem místo Písma zkoumá bursovní lístek a místo šíření nauk obchoduje valutami. Zákoník s farizejem sprádají politické intriky pro větší slávu svého jména a rozmnožení vlastní moci. Lidé praktičtí a přemýšlející jen o sobě nemilují volné, dumavé procházky. Také si příliš necení myšlenek druhého, ale sami se rádi dávají slyšet. Takového apoštola by každou chvíli odvolal posel k důležité konferenci.

Úpadek chůze značí myšlenkový úpadek evropského lidstva.

dopisy

Poslední dny Karla Čapka

Drahá Mileno!

Děkuji Ti, žes napsala jeho konec. Bylo to tak — až na maličkosti, na příklad ta cigareta, nekouřil už celý týden. Umíral v sedě při plném vědomí, pokorně a tiše, jako dítě.

kterému to nařídil učitel. Ještě odpoledne se omlouval za to, že umírá: »Řekni panům profesorům Charvátovi a Pelnářovi, že jsem jim nerad zkalil vánoce, Štědrý den.« Opravdu, štváli se oba sem a tam, od jeho slábnoucího srdce ke svým domovům.

Začal chřadnout před třemi měsíci, od oněch dnů, kdy každý z nás krom ilusí, víry a země ztratil kus vlastního těla. Pak přišly osobní útoky, on o nich mluvil s úsměvem, ale já viděla, jak se usmívá. Balíky anonymních dopisů, hrozby a obvinění. Listonoš se styděl nosit do malého domu listy se sprostou adresou, nadávky na korespondenčních listcích. Co jsme mohli, to jsme zahazovali, ale v redakci se kupily nové stohy vyhrůzek. Jen jednou se mnou o tom mluvil naplno, v posledním dopise, ze Strže:

»Je mi hořko, napsal — ani nevíš jak; já, který mám zrovna zoufalou potřebu harmonie a čistoty, abych se udržel při životě, se musím utkávat s takovou lží a krivostí. Jsem slabý člověk, slabší než víš, mé zdraví a životní síla je založena na kreditu, na důvěře k lidem, na účtě k člověku; ztrácím všechnu jistotu, mám-li co dělat s něčím lživým a nesmyslným a nenávistným. Hledím úzkostlivě, abych nikomu neublížil; je to povinnost, ne zásluha, ale chtěl bych si tím vykoupit neporušenost a čistotu vlastního života; je-li to sobecké, dávám za to světu všechno, co mohu.«

Profesor Charvát měl pravdu, když řekl: »Duše to nevydržela.«

Dnes vidím, jak ho lidé milovali, jak málo bylo těch surovostí a hrozeb proti projevům lásky.

Tvá Olga Scheinpflugová.

Žák čtvrté třídy obecné školy vdově po Karlu Čapkoví:

Milá paní Čapková!

Matinka mi nechce dovolit Vám napsat, že jsem ještě malý, že to neumím. Já vždycky poslouchám, ale dnes nemůžu! Žádný neví, že Vám píši, utírám Vám slzičky a prosím by jste už neplakala. My jsme taky všichni plakali, ale teď nám to tatiček vysvětlil proto už neplácem. Musím Vám to také vysvětlit. Tatiček říkal, že je panu spisovatelů lepší na věčnosti než na světě falešném. Aspoň prý se nedočká dalšího sklamaní. Však tatiček M a s a r y k kdyby vstal z hrobu musel by znovu umřít lítostí nad tím co se stalo! Až v létě bude sluníčko svítit přijďte prosím k nám, je u nás veselo u včelínu. Tatiček říká, že mezi včeličkami zapomena na vše, co ho tíží. Když byla mobilisace než odjel byl dlouho u včel se loučiti. I Vy, paní Čapková, zapomenete na všechno. Nebudete-li mít na cestu, já Vám pošlu. Mám ušetřeno 70 Kč. Matinka mi to jistě odpustí.

Ruce Vám líbáme a stíráme slzičky.

Z i n e ě k a moje sestřička Eliška,
Z. u Brna.

Proč jenom pět?

Vážená redakce!

Jako starý čtenář »Přítomnosti« (vyvážel jsem ji ze zabraného území s určitým rizikem, neboť při jednom vyšetřování ve Vídni byla »Přítomnost« označena za tisk komunistický) nemohu připustit, aby i »Přítomnost« se zúčastnila chyb, majících původ ve špatných informacích.

Pane »ja«, Vy se divíte, že jen pět učitelů se vrátilo do Němce učit za každých podmínek? Jste patrně daleko od míst, na něž kladete otazník, a proto se divíte. Kdybyste byl sám nositelem svého otazníku, divil byste se asi pouze těm, kteří se diví!

Váš otazník lehkomyšlně generalisuje. Předně co se týče korektnosti německých úřadů... ale zde vím, že je třeba být korektním bez otazníku, a tak toho nechme. Ale tak jste měl, v zájmu korektnosti, učinit i Vy, jakmile Vám napadlo generalisovat tam, kde jednotlivé případy se dějí diametrálně různě. Jiná korektnost panuje na bývalém našem severu, jiná na slezské straně, jiná v sousedství Bavorska a opět jinak korektně se jedná na Břeclavsku. Ze všech, nebo alespoň z mnoha případů se teprve dá zevšeobecňovat!

V zabraném území jest učitel, který neopustil své místo, ale přece od 10. října neučí, protože školy jsou zabrány vojskem, korektně ovšem. Dostal plat za říjen i listopad od Němců, ale nedostal jej za prosinec a leden, vydali mu jen korektní prohlášení, že peníze za prosinec a leden nedostane. Od našich úřadů je také nemůže dostat, protože jeho bydliště se nenachází na dnešním území republiky. Jiní dostanou peníze, protože udávají bydliště fingované, musí však ten plat vpašovat přes hranice. K tomu všemu patří »zůstaňte na místech« a chovejte se korektně, slušně, representujte! Ale je třeba polykat potravu, která se všude prodává za peníze, a nemyslím, že byste někomu radil k hrdinským krádežím.

Podle Vašeho má tento člověk začít školu na svou zodpovědnost. Pěkně prosím, pane »ja«, škola není jenom učitel a děti, škola se opírá o spoustu zákonů a nařízení, podléhá jistým úřadům, škola není svobodnou živností, učitel si nemůže prostě otevřít svůj kráček. V Břeclavi nemůže na příklad vyhánět říšskou armádu ze školy, to již pro obapolnou korektnost a lovalnost nelze radit. A pak si vzpomeňte na Hlučínsko, jak jsme podporovali tam německé pokoutní školy a soukromé vyučování. V mnoha věcech sami jsme vytvořili precedens. A konečně dovolte ohavnému materialistovi touhu po platě, touhu po zajištění, touhu po řádném ustanovení, když on má také ženu, matku, dva kluky studenty. Vůbec byste se nedivil, kdybych Vám je poslal, abyste se postaral o jejich žaludky a výchovu, abych mohl s romantickým elánem jít do zabraného území, otevřít si bez papírů učitelskou živnost na vlastní riziko podle Vašeho receptu, který podpisujete, nejste oprávněn k léčení?

Máme, pane, kožené úřady, ale ty již konečně pochopily, že »stakhlenc« se to dělat nedá, že je třeba korektního řádu.

Pisatelé jest asi velmi mnoho pozitivního známo, má zkušenosti, i měl by podat učitelstvu podrobné instrukce, kterak se začíná s tím rizikem. Mnoha lidem by vytrhl trn z paty!

Ano, Němci jsou fanatičtí nacionalisté, hrnou se s vírou ve své poslání atd., jak to píšete, ale kam se nahnou, tam se nemůže hrnout český učitel na vlastní riziko. Opakuji, běžte na vlastní riziko dělat noviny do zabraného území, proč se žádný novinář neodvážil — kdežto nás učitelů pět, považte, pane »ja«, dokonce pět!

»n e«

Dopis z Jugoslaviie

Velecteny pane redaktore,

nemogu da odolim a da Vam napišem, koliko me je duboko dirnuo Vaš članak »Od zmatku k poradku«. Neznate, s kakvom strepnjom smo svi Jugosloveni otvarali naše radioaparate od Godesberga pa do nesretnog Munchena. Bol koja je našu dušu i srce kidala, nije manja nego Vaša, Ali, i za toga... razne novine, strašne vijesti kao da je sav svijet razum izgubio, tamo kod Vas.

Mi obžalovaoci velikog Masarika, držali smo, da je došao grozan čas, gdje ništa nikome nije sveto. Hvala Bogu, pane redaktore, opet se vraća život u staro korito, koji zna poštovati što je poštovanja vrijedno. — Pan Prezident Hacha bil u Lanského hrobu — a to je Meka Čehu i nas Jugoslovenu. Tamo smo naše misli i molitve slali za vrijeme Vaših dana nepravde a šlajemo i danas za bolju i sretniju budućnost dragog Česko-Slovenska.

Vam všem zdar!

Slavica Maričić

listárna redakce

Hospodářští komisaři na Slovensku. Nemáte pravdu. Slovenská vláda už nedosazuje do jednotlivých podniků komisaře, a tam, kde se to stalo, mají teď dosavadní komisaři na vybranou: buď se dohodnou, v jaké formě zůstanou ve sluzběách podniku — nebo odejít. O věci rozhodlo pravoplatně slovenské ministerstvo hospodářství.

Dobrý přítel z říše štěstí:

LOS ČESKO-SLOVENSKÉ TŘIDNÍ LOTERIE

Přináší velké možnosti výhry a bohatství.

50% losů musí vyhrát!

Jak jsme dělali reklamu PRO VAŠATU

(Napsal P+U)

Kdo je Vašata?

Vašata je mladý muž. Pochází z české vesnice. Vypracoval se v Praze k vedoucímu postavení. Převzal na Václavském náměstí příslovečně neprosperující podnik a vybudoval z něj prosperující.

Zásady, na kterých stavěl

Už jste si někdy všimli, jaké miliony se vydávají na zhotovení některého filmu? Skoro by se řeklo: »Není možno, aby se ty peníze vrátily!« A hle: čím více peněz se riskovalo, čím poctivěji se film pracoval, tím plnější byly biografy!

Vašata to dělá právě tak, jenže v oboru pokrmů. Místo aby šetřil, plýtvá. Místo umělého tuku kupuje čajové máslo a čisté sádlo. Místo dobrého masa kupuje nejlepší a nejdražší. Místo dobré zeleniny kupuje pouze nejvybranější. Místo normálních platů dává svým kuchařům a veškerému personálu platy mimořádné. Místo všeho prostředního dělá vše, jak umí nejlépe.

Důkazy

Jednoho dne nás Vašata pověřil, abychom mu sestavovali reklamu. Řekl: »Udělejte ji, jak chcete, ale než se dáte do psaní, přijďte se podívat, jak to u nás vypadá za kulisami. Můžete přijít kdykoli, abyste se nedomnívali, že jsme pro Vás postavili Potěmkinovu vesnici!« Tak jsme jednou ráno prošli Vašatovým podnikem od sklepů až do druhého patra. Co jsme viděli? Zajímavé věci: hory másla. Sklady lahůdek. Vzoré plynové sporáky. Mycí stroj na nádobí v ceně 26.000 Kč. Důmyslný stroj na loupání bramborů. Mohutné chladírenské zařízení. Ošetřovnu piva. Všude pořádek — všude úzkostlivou čistotu. A co jsme neviděli? Ani gram umělého tuku!

Virtuos na jitrnice!

U nás na Mladoboleslavsku požíval zvláštní úcty řezník Vinš. Po celou sezonu zabíjaček byl na roztrhání. Pan farář, lesní, důchodní si ho zamlouvali už od léta.

Když dělal jitrnice, nikdo mu do toho nesměl ceknout. Udílel povely jako diktátor: »Marjánku!« — »Sůl!« — »Pepř!« To byly ale pak jitrnice! Každý jsme se olizoval až za ušima!

Ten řezník na Mladoboleslavsku už není. Ať se na mne pantátové nezlobí, že jsem ho přetáhl do Prahy. Každé úterý ho zavru do chladírny. Dělá tam »svý divy«. Má k ruce 3 řezníky. Chcete-li poznat, jak pikantně chutnají výtvary tohoto jaternicového virtuosa, poručte si je u nás v automatu nebo restauraci. DNES — v úterý — a každé příští úterý!

VASATA

Praha, Václavské nám. 16

Co z toho vyplynulo pro reklamu

Pravý reklamní odborník může psát dobrou reklamu jen tehdy, považuje-li sebe sama za zákazníka. Nuže — náš úkol byl jednoduchý. Řekli jsme si: »Co by se nám u Vašaty líbilo, kdybychom byli konsumenty?« A to, co se nám líbilo, jsme prostě v novinách oznámili čtenářům. Nikdy jsme si nic nepřimysleli. Lež má krátké nohy.

Panu doktorovi,

který s nejlídnějším úsměvem trhá nejbolavější zuby.

Vážený pane doktore,

s Vámi chci být nad smrtí »zadobře« — stejně jako všichni Vaši pacienti. Máte zlaté ruce, pane doktore — a musím uznat, že máte i dobrý cognac pro ty, kteří byli »hodni« při Vašem zákroku. Ovšem — ujišťuji Vás: u mne dostanete také dobrý cognac a nebudu Vám při tom trhat zuby. Takový jsem já člověk! Rád Vás vidám, pane doktore, — když s napřímenou hlavou, s učešanou pěšinkou pružně kráčíte po schodech do prvního patra naší restaurace na oběd. Je vidět, že jste velmi populární: se všech stran Vás lidé pozdravují — dobrý den, pane doktore — uctívost, pane doktore — poklona, pane doktore!

Tak si Vás lidé předcházejí!

Předcházím si Vás také — tím, že se snažím vařit tak dobře, abyste k nám chodili rád a denně!

Věřte, že platím nejvyšší možné ceny na trhu, abych získal nejkvalitnější maso, nejlepší zeleninu, brambory, mouku a co k dobré kuchyni patří. A že vaříme jen na čerstvém čajovém másle a na čistém sádle — to víte. To už také ocenilo mnoho Vašich pánů kolegů nejen tím, že k nám posílají »na stravu« své pacienty, kteří potřebují zvláště dobrou výživu — ale i tím, že k nám chodí sami.

Přeji Vám tedy, pane doktore, u nás dobré pochutnání — a Vašim pacientům raději více cognacu a méně trhání zubů!

Vám oddaný **Vašata**,
za restaurant Vašata a spol.,
Praha, Václavské náměstí 16

Nejzajímavější polední četba!

24 kapitol! Jedna skvělejší než druhá! Je to próza — ale až ji ochutnáte, řeknete »Báseň!« Je to 24 jídel na Vašatově jídelním lístku. Ať si dáte cokoli — vše je na čajovém másle nebo na čistém sádle. Chut by pochválil sám Brillant-Savarin a vydatnost sám Gargantua! Nuže — je pro Vás prostřeno — přijďte!

**VAŠATA a spol., vzorný plzeňský restaurant a automat,
Praha II, Václavské nám. 16**

Resumé

Pravděpodobně jste někdy nad Vašatovou reklamou kroutili hlavou. Třeba Vám nebyl po chuti styl. Uvažte však, že nejlépe

MÁTE ZDRAVOU LESNÍ BARVU?

Mnozí mladí muži trpí na »zdravou« lesní barvu — zelenou. Stále jim něco chybí a nevědí co. Chybí jim pořádná strava, na jakou byli zvyklí doma? Je to tím, že jedí každý den jinde? Jednoduchá odpověď: předplatit si na celý měsíc obědy u VAŠATY na Václavském náměstí! Pak před prvním oběd JĚ, i když peníze nejsou a máte zajištěnu vydatnou stravu pro celý měsíc! Přihlašte se u pana vrchního v I. nebo II. patře restaurantu!

VAŠATA a spol., Praha,
Václavské nám. 16.

se stráví to, co je podáno jasně — jako na talíři. Málokdy se nám dělala reklama tak dobře, jako pro Vašatu. Málokdy jsme věděli tak jistojistě, že bude splněno, co se slibuje. Málokterý český podnikatel projevil takovou chuť k podnikání, jako Vašata. Dejte si na Vašatu pozor, co v budoucnosti ještě dokáže pro své hosty, dá-li mu Pán Bůh zdraví!

POVÍDKY Z JEDNÉ RESTAURACE

SCHVÁLNĚ POZOR — CO SI DÁ!

Jednou při večeři ve Vašatově restauraci na Václavském náměstí si k nám přisedl Vašata. Číšník přišel a ptá se: »Budete večeřet, pane šéf?« Štouchli jsme se lokty: »Schválně pozor — co si dá!«

»Dejte mi karbanátek!« odpověděl Vašata. Padla poznámka: »To jste si už nemohl dát nic lepšího?« Vašata na to: »Jak to — lepšího? Vždyť je to to nejlepší!« Pak se zasmál — neboť pochopil.

»To není jako doma — kde se dělají karbanátky z toho, co zbylo od včera! U nás se dělají karbanátky i sekaná pečeně z nejjemnějšího, čerstvého, pečlivě semletého masa. Proto nemusíte být překvapeni, když já — jako hostinský — jim své karbanátky. Vím, co v nich je — vím, že jsou dobré!«

»Ale to nic není, že si je dávám já! Taky je nosím domů naši malé žábě. A to bych opravdu nechtěl, kdyby nebyly nejlepší.«

Z toho plyne mravní naučení: I ten, kdo si u Vašaty karbanátky poručí, sní je s chutí — je mu dobře — nikdy na to nebručí! P. U.

Nové cesty k naší hospodářské obnově
ukazuje kniha
dr. Jar. NEBESÁŘE

Úspory a investice

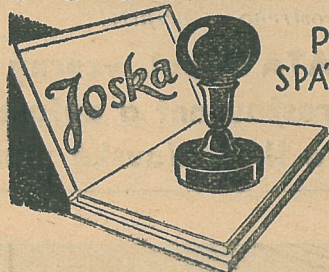
Právě vychází v Družstevní práci.
Cena brož. Kč 25.—, váz. Kč 35.—.

U všech knihkupců.

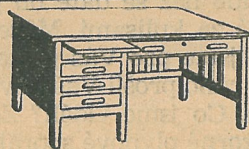
B. M. Klika, s. s. r. o.,
PRAHA II., NÁRODNÍ 36

Čtete **LIDOVÉ NOVINY**

JOSEF KUBIAS

PRAHA II.
SPALENA' ul. 40
TEL. 25115

V sebemenším bytě

získáte

PRACOVNÍM STOLKEM

č. 310

100 cm dlouhým,
65 cm hlubokým

nástroj

POŘÁDKU A POHODLÍ

PRAHA II., Vodičkova 22

DOLEŽAL Jaromír Dr., T. G. Masaryk. Soupis tisků v cizích jazycích. 23×15 cm, 296 str., brož. Kč 30.—

FRIC F. - OPOČENSKÝ K., Mezinárodní šachový turnaj světových mistrů v Holandsku 1938. 23×15 cm, 132 str., brož. Kč 25.—

SÁDA Vilém, Směrné ceny v maloobchodu. (Richtpreise im Einzelhandel.) 26×18 cm, 125 str., brož. Kč 24.—

ŠÍR Miroslav, Obchodní a platební styk s cizinou. 21×16 cm, 62 str., brož. Kč 12.—

BROOKS Collin, Can Chamberlain Save Britain? 22.5×14 cm, 247 str., váz. Kč 60.—

LLOYD GEORGE David, The Truth about the Peace Treaties. 23×14.5 cm, I. díl, 735 str., váz. Kč 144.—
II. díl, 732 str., váz. Kč 144.—

COURTEVILLE R., Le Matto-Grosso. Préface du Général G. Perrier. 23×14 cm, 236 str., brož. Kč 40.—

REED W. H. - LUCAS J. M., Les étapes des espèces animales. 23×14 cm, s 28 reprodukcemi, 214 str., brož. Kč 40.—

THIEL Rudolf, Jesus Christus und die Wissenschaft. 22×14.5 cm, 372 str., váz. Kč 75.—

F. Topič, knihkupectví, Praha I., Národní 11 a

Fr. Borový, akademické knihkupectvo Bratislava, Dunajská 21